

Romano vodi

romská duše

číslo	červenec / srpen 2007	
7-8	ročník V	cena výtisku 20 Kč

Romano vodi

**Zajímá vás,
co hýbe světem Romů?**

**Předplat'te si časopis
Romano vod'í
a budete v obraze!**

Každý měsíc dostanete přehledné
informace o domácích i zahraničních událostech,
rozhovory, reportáže, kulturu,
sport a historii přímo do své schránky!

Romano vod'í
romská duše

Cena výtisku je 20 Kč, pro předplatitele 18 Kč.

Předplatné na rok 2007 si můžete objednat na adrese:
Romea, o. s., Žitná 49, 110 00 Praha 1,
tel./fax: 257 329 667, nebo na www.romea.cz
či e-mailu: romea@romea.cz.

Hledáme zajímavé talenty!

Víte o někom, kdo dobře zpívá, sportuje, tančí, hraje šachy, maluje
nebo třeba sbírá známky? Zajímá nás každý, kdo něco pořádně umí:
kouzelník, básník, fotbalista nebo třeba výborný kuchař!

Znáte někoho takového? Výborně! Tak nám napište nebo zavolejte jméno a kontakt na dotyčného/dotyčnou.
My o něm napíšeme. Možná, že jeho životní příběh bude inspirovat další Romy.

Zn: Ukaž nám cestu!

P. S.: Pojdme zkusit společně inspirovat další mladé lidi!

Adresa Romea, o. s., Žitná 49, 110 00 Praha 1, tel./fax: 257 329 667 nebo na e-mail: romea@romea.cz.

Str. 1: obsah, editorial

Str. 2-3: události

- Slovensko: Devět obětí požáru ubytovny
- Gipsy se stal ambasadorem
- Výbor plně podpořil ombudsmana, Vsetín porušil lidská práva
- Romové při setkání v Osvětimi kritizovali ČR za Lety

Str. 4-5: ptáme se za vás

Vláda Slovenské republiky 20. 6. náhle odvolala Kláru Orgovánovou z funkce zplnomocněnkyně pro romskou komunitu. Oficiálně sdělené důvody a okolnosti odvolání však vyvolaly řadu otázek.

Str. 6-8: reportáž měsíce

Stále častěji se dozvídáme o velmi ostrých protiromských výrocih některých našich čelných politiků a politiků. Autoři článku se vypravili na severní Moravu, aby zjistili, co je pravdivého na výroku starostky Liany Janáčkové, že kolonie Bedřicha je lokalitou odsouzenou k izolaci.

Str. 9: komentář

Jarmila Balážová se zamýšlí v komentáři nad chováním některých českých politiků, kteří se tvrdí, politicky nekorektní výroky na adresu nepopulární romské menšiny zatím naprosto beztestně během rekordně krátké doby vyšplhají z osob regionálně známých na celorepublikově proslulé.

Str. 10-11: komentovaná událost, anketa

Dnes už snad všichni dobře vědí, že vzdělání je nutné. Proč je ale tak nedostupné pro romskou menšinu? Najde stát postupy, které umožní situaci zlepšit? A co samotní Romové, považují vzdělání za důležité pro sebe a své děti?

Str. 12: zprávy ze světa

- Romové tábořící u Dublinu se vrátili do Rumunska
- Indii povede žena
- IRWN protestuje proti soutěži krásy

Str. 13-16: pod povrchem

Začátkem školního roku se vždy více hovoří o vzdělávání. Jaká je však situace ve vzdělávání romských dětí a mládeže? Autoři článku na její otázky odpověděli bývalý učitel „cikánské školy“ Miroslav Dědič, členka Rady vlády pro záležitosti romské komunity Jana Horváthová a Iveta Němečková z ministerstva školství.

Str. 17-19: rozhovor

Režiséra Pavla Marka zajímá romská proble-

matika a na festivalu v Karlových Varech, kde předvedl svůj nový dokumentární film Houslový rytíř, si ochotně udělal čas k rozhovoru o filmech, o životě, o Romech...

Str. 20-21: reportáž

Reportáž nás tentokrát zavede na Ukrajinu za tamějšími Romy. Ve více než stotisícovém Užhorodu jich žije několik tisíc v šesti romských táborech na okrajích města. My jsme se za nimi vydali do tábora Radvanka.

Str. 22: literatura

Romský spisovatel Andrej Giňa pochází z východního Slovenska, ale největší část života prožil v Čechách. V češtině také začal psát své první povídky.

Str. 23:

V dnešní části seriálu o romských řemeslech vás autorka zavede do světa korytářů, košíkářů, výrobců košťat a rohoží, ozdobných dřevěných holí, ale i výrobců nepálených cihel, tzv. valků.

Str. 24-25: kulturní střípky

- Literární projížďka v cigánském taxíku
- Romové mají svůj pavilon na benátském bienále
- Kniha plná magických obřadů
- Za málo peněz hodně muziky

Str. 26: sport

Může mentálně postižený člověk podávat ve sportu stejné, ba i lepší výkony než jeho zdravý soupeř? Květa Telváková z východních Čech to dokázala a stále dokazuje.

Str. 27: našima očima

Rubrika Našima očima se ohlíží za letošními prázdninami, za letními tábory, brigádami... Dozvíte se také názory několika žáků základních škol na to, jak trávit prázdninový čas.

Str. 28: putování za romskou duší

Denisa Berousková Pechová pochází z Kolína, kde žije a pracuje jako sociální pracovnice občanského sdružení Prostor. Zároveň působí jako soudní tlumočnice z romštiny.

Str. 29: hudební recenze

V hudbě devítičlenné skupiny kolem zpěváků Sergia Silvy a Josého Pata se velmi elegantně, jiskrně a romanticky spojují portugalsko-španělské a arabské motivy.

Titulní obálka: Vojtěch Jandák / ARBE

Zadní obálka: Jarmila Balážová / ARBE

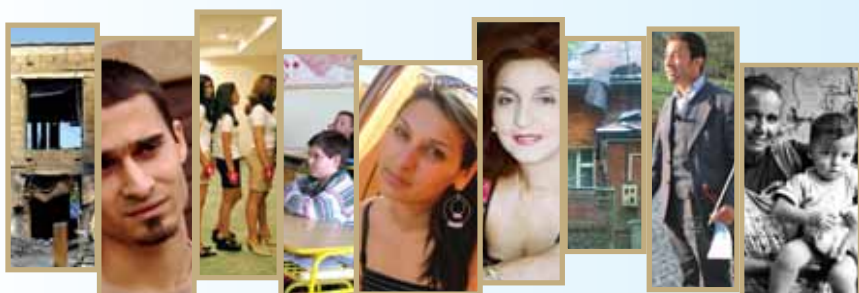
Milí čtenáři,

informace o záznamu, na němž starostka a dnes i senátorka Liana Janáčková hovoří na setkání s občany o Romech tak děsivě, až vám opravdu běhá mráz po zádech, mě zastihla na dovolené ve slunném, pohostinném Řecku. Pokoušela jsem se nacytat ještě více bronzu, než mi příroda nadělila, když mi pípl mobil. Kolegova SMS zpráva mě informovala o dění v zemi tři hodiny vzdálené. Ostatný drát, za nímž dodnes vidím stovky lidí trýzněných v koncentračních táborech, a dynamit nalézající své uplatnění při hrůzných akcích mi na chvíli zkazily náladu, jejich ostrost a zápach se mi zabodávaly do těla a nozder opravdu dost věrohodně a tak jsem raději další zprávy již dostávat nechtěla. Kolegové odvedli vynikající práci, když po obdržení záznamu vše zveřejnili, dokázali díky médiím upřít na paní starostku kužel světla, o který právě v té chvíli a v těchto souvislostech asi nestála, dovedli vše až k trestnímu oznámení a teď už je na miskách spravedlnosti, kam se převážnou. Pravda, člověk už si není jistý ani spravedlností v pravý okamžik, ale co jiného zbývá než doufat a maximálně odkrývat další a další stránky pozadí kauz, které stojí za Lianou Janáčkovou a dalšími. Těmi samozřejmě myslím například břevlavského zastupitele Tomáše Nepřaše, který si pro Romy vymyslel další originální nařčení: černé ludry, pakáz, hajlové. Kdepak je čas cikorek a černých hadic, dnes se používá jiná rétorika, dokonce ještě tvrdší. Někteří tvrdí, že se nic jiného nedá dělat, holt budou muset si slušnější Cikány prostě tenhle život žít s tím, že jim to jiní Cikáni kazí, a prostě snášet paušalizace a urážky dokonce od vrcholných politiků. A to tu máme demokracii a u moci stranu, která staví svůj program na občanském principu. To, že se takhle vyjadřuje Liana Janáčková, mě nepřekvapuje, koneckonců v okamžiku, kdy dala postavit ve městě, kde působila jako starostka, ukazatele, kde že leží Kanada, si každý normálně smýšlející člověk mohl udělat obrázek o jejich způsobech. Mě nesmírně rozesmutnili ti ostatní. Jak to, že tolik politiků, dle mého mínění slušných, mlčelo? Jak to, že senátní výbor pro lidská práva paní Janáčkovou strpí ve svých řadách, jak to, že ostatní jsou ochotni přistoupit na prapodivný argument a kompromis tvrdící, že ona i Nepřaš, předtím Čunek, jen a jen ukazují na to, co není v pořádku? V případě Janáčkové se zdůrazňuje politický rozměr kauzy. Jistě, ten záznam byl poskytnut až po půl roce, navíc politickým rivalem. Znamená to ale, že Romea neměla záznam zveřejnit a na paní senátorku podat trestní oznámení? Proč se tedy například Danielu Landovi má připomínat jeho minulost a Janáčkové ne poměrně nedávná kapitola jejího veřejného života? Máme dvojí metr? Nejen na Romy, ale i na české občany? Jak se nám to hodí a kdy? Když dospělý člověk něco pronáší veřejně, musí si být vědom, co. Pokud to něco není v souladu se zákonem, navrhnout omluvu a myslet si, že tím je to smazáno, je přece směšné! Přece nemohu někoho přepadnout, pak se omluvit, připomenout, že pan patřil například k feťákům, kteří tuhle společnost stojí hodně peněz, a považovat věc za vyřízenou!

Tohle dvoučíslo mělo mít původně naprosto jinou obálku, zásadní materiály se měly týkat školství a na titul se měli usmívat školáci, studenti a budoucí pracovní síla téhle země. Janáčkové slova o ostatním drátu nás vyprovokovala ke změně. Ke změně obálky, ke změně několika článků a komentářů. Adam Pospíšil se vypravil do Bedřicha, která paní senátorku tak popuzuje. Zjistil zajímavé informace, zdaleka tam nežije tolik neplatců, kolik se jich české veřejnosti snaží paní starostka předhazovat. Zdaleka ne všichni tam dělají a chtějí dělat jen „borel“.

Samozřejmě nabízíme i jiná témata, zmíněné avizované školství, rozhovor s Klárou Orgovánovou, která byla odvolána slovenskou vládou z funkce vládní zmocněnkyně pro záležitosti romských občanů, aktuality z domova i ze světa, recenzi fantastické portugalské skupiny, profily zajímavých Romů. Tak příští číslo snad bude moci vyjít optimističtěji, včetně titulní strany.

Jarmila Balážová

Krátkce:

Praha,
22. 6. 2007

Pražský magistrát otevřel dům, který bude sloužit národnostním menšinám. V budově ve Vocelově ulici ve druhé městské části budou moci například prezentovat své národní kulturní tradice. Přestavba poměrně zchátralého objektu stála asi 54 milionů korun.

Ústí nad Labem,
24. 6. 2007

Český stát nejspíše začne sbírat přesné statistické údaje o Romech. Bude tak například vědět, kolik procent Romů je nezaměstnaných nebo jaké mají vzdělání.

Vrbno pod Pradědem
(Bruntálsko), 2. 7. 2007

Neznámý zhář hodil v noci zápalnou láhev do domku romské rodiny ve Vrbně pod Pradědem. V domě v té době bylo pět lidí. Nikomu se nic nestalo. „Láhev se rozbila a tekutina uvnitř začala hořet,“ řekla mluvčí bruntálské policie.

Svitavy,
15. 7. 2007

Před budovou nádraží ve Svitavách se sešly tři desítky lidí, aby pietním pochodem k hrobu zavražděného Otty Absolona veřejně vyjádřily solidaritu s pozůstalými a dalšími romskými spoluobčany, již musí dennodenně čelit neonacistickému nebezpečí.

Praha,
24. 7. 2007

Sterilizace žen bez jejich souhlasu je trestným činem. Lidé, kteří ji uskutečnili, ale potrestáni nebudou, protože případ je už promlčený. K tomuto verdiktu dospěli státní zástupci z Mostu, kteří prověřovali rozhodnutí svých podřízených v případě sterilizací dvou žen z Krupky a Chanova v mostecké nemocnici.

Praha,
24. 7. 2007

V Praze se sešli odborníci na romskou problematiku, aby projednali návrh na vytvoření agentury proti sociálnímu vyloučení. Prvního ze dvou seminářů, které předchází předložení návrhu vládě, se zúčastnili romští koordinátoři, zástupci ministerstev a vládní rady pro záležitosti romské komunity.

Slovensko: Devět obětí požáru ubytovny

Kysucké Nové Mesto
(Slovensko),
4. 8. 2007

Devět obětí si vyžádal požár, který vypukl v noci v ubytovně pro sociálně slabší rodiny v Kysuckém Novém Městě na středním Slovensku. Mezi nalezenými těly byli dva muži a dvě ženy. Ostatní těla byla tak spálená, že je nebylo možné blíže určit. Mezi mrtvými nebyly podle žilinského krajského policejního ředitele Františka Poslucha žádné děti. Zranění utrpělo devět lidí, někteří byli krátce po ošetření z nemocnice propuštěni. Více než šest desítek obyvatel ubytovny bylo evakuováno.

„Celkem jsme našli devět ohořelých těl, což znamená, že dvě osoby jsou nezvěstné. Prohlídka (trosek) už skončila s tím, že je vyloučené, aby se tyto (pohřešované) osoby nacházely ve spáleništi,“ řekl Posluch. Požár vypukl po půlnoci a zcela zničil obě budovy městské ubytovny. Počtem obětí se zařadil mezi nejvážnější neštěstí na Slovensku v posledních letech. Oficiálně zde bydlelo 82 lidí. Někteří z nich si zachránili život skokem z okna a řada z nich se vážně zranila. Přeživší tvrdí, že oheň někdo založil úmyslně z rasových důvodů. V ubytovně totiž bydlelo hodně Romů, kteří se již dříve vícekrát stali terčem útoků pravicových extremistů. Policie to však odmítla. „Ohnisko požáru bylo ve středu nebo v okrajových částech vnitřku budovy. To znamená, že úmysl můžeme již dnes vyloučit,“ usoudil na briefingu policejní ředitel. Úmyslné podpálení ubytovny odmítá i primátor města Ján Hartel. „Domnívám se, že se to stalo nějakým vnitřním (elektrickým) zkratem,“ řekl novinářům. Podobná tragédie se však může opakovat i jinde. Do unimobuněk do okrajových částí vystěhovávají neplatiče i jiná slovenská města. Přístup samospráv dlouhodobě kritizují nevládní organizace. Podle Ladislava Oravce z Nadace Milana Šimečky není jasné, co je úkolem samosprávy a co je úkolem státu. Přístup mnoha měst podle něj svědčí o jasné rasové segregaci.

Foto: Denisa Havrlová, www.ml.sk

Romové při setkání v Osvětimi kritizovali ČR za Lety

Foto: www.holocaust.cz

Varšava, 2. 8. 2007

Představitelé romských organizací z šesti evropských zemí na setkání v bývalém nacistickém vyhlazovacím táboře v Osvětimi vyzvali českou

vládu, aby konečně odstranila vepřín z někdejšího koncentračního tábora Lety. Za druhé světové války v Letech zahynulo 326 Romů.

„Situace v Letech není hodna demokratické země, jakou je Česká republika. Je to urážka našich mrtvých i těch, kteří přežili holocaust. Úcta k obětem vyžaduje vepřín rychle přestěhovat,“ praví se v prohlášení, z něhož citovaly agentury AFP a ČTK.

Romové se již dlouho domáhají likvidace vepřína, který vznikl v 70. letech na místě, kde v letech 1942 až 1943 bylo vězněno okolo 1300 Romů, z nichž 326, včetně 241 dětí, přišlo o život. Pro 500 dalších vězňů z Lety byly příští a poslední zastávkou plynové komory v Osvětimi.

Romští předáci z České republiky, Slovenska, Maďarska, Německa a Polska si v Osvětimi připomněli noc z 2. na 3. srpna 1944, kdy nacisté povraždili 3000 Romů. Celkem v Osvětimi v letech 1941 až 1944 zahynulo na 20 000 Romů.

Gipsy se stal ambasadorem

Chomutov, 31. 7. 2007

Frontman skupiny Gipsy.cz Radoslav Banga, přezdívaný Gipsy, přijal nominaci na ambasadora Evropského roku rovných příležitostí. Toho navrhuje každá členská země EU, která se k této iniciativě přidává.

Nominaci zpěvákovi nabídla ministryně pro lidská práva Džamila Stehlíková, které se v Chomutově sešla se skupinou mladých, aktivních a profesně úspěšných Romů z řad jednotlivců i neziskového sektoru, které trápí zhoršující se vzájemné soužití Romů a majoritní společnosti.

Členové úspěšné hudební skupiny Gipsy.cz chtějí svým příkladem motivovat mladé Romy k dosažení vzdělání a uplatnění na trhu práce. „Když jsem dokázal být úspěšný já, může to dokázat kdokoli z romské komunity. Rozhodli jsme se proto oslovit Romy a napomoci k řešení jejich neuspokojivé situace,“ řekl novinářům Gipsy.

„Od roku 1989 se v romské problematice příliš nezlepšilo. Nejsem politik, ale obyčejný člověk a hudebník. Jako takový se budu všemožně snažit o to, aby důstojnost, respekt, tolerance a morálka nebyly jen prázdnými slovy, ale dařilo se jim prosadit do praxe,“ uvedl Banga.

Stehlíková jeho ochotu nominaci přijmout přivítala: „Potřebu tolerance a úcty k lidské důstojnosti bude sdělovat prostřednictvím bezprostřední formy umění, jakou je hudba. Existuje velká šance, že Gipsy.cz. osloví velkou část romské komunity, také ale majoritní společnost,“ podotkla.

V Čechách podle romského aktivisty ze sdružení ROMEA a člena Gipsy.cz Vojtěcha Lavičky existuje společenská poptávka po mladých úspěšných Romech. „Je nás mnohem více, než se zdá. Je třeba změnit zavedený názor majoritní společnosti na romskou komunitu. Každý člověk je osobnost, nejsme všichni nezaměstnaní zloději barevných kovů,“ dodal.

Výbor plně podpořil ombudsmana, Vsetín porušil lidská práva

Praha, 13. 7. 2007

Výbor pro vzdělání, vědu, kulturu, lidská práva a petice na svém zasedání, které proběhlo 10. července 2007, podpořil stanovisko ombudsmana Otakara Motejla, který kritizoval vystěhovávání romských rodin ze Vsetína. Z usnesení k závěrečnému stanovisku ve věci vystěhovávání romských obyvatel z pavlačového domu ve Vsetíně vyplývá, že při vystěhovávání Romů na Jesenicko došlo k porušení lidských práv. Výbor se ztotožnil s doporučeními k nápravě navržených veřejným ochráncem práv JUDr. Otakarem Motejlem a vyslovuje podporu jejich realizaci. Ombudsman ve svém stanovisku zmiňuje mimo jiné: „Vystěhování romských rodin na Poschlu jsem vyhodnotil jako legitimní zásah do práva na respektování soukromého a rodinného života co do cíle i zvolené prostředku, který splňoval kritéria vhodnosti i proporcionalitu. Naopak vystěhováním občanů Vsetína na Jesenicko, Prostějovsko a Uherskohradištsko došlo k zásahu do základního práva na respektování rodinného a soukromého života. Tento zásah byl v souladu s právem potud, že o vyklizení bytů v pavlačovém domě č. p. 1336 na ulici ve Vsetíně bylo rozhodnuto soudem a obyvatelům město Vsetín zajistilo bydlení,“ píše v závěru stanoviska Otakar Motejl. K němu starostka města Vsetín vyjádřila naprostý nesouhlas. „Jsme přesvědčeni, že způsob, jakým se vsetínská radnice zachovala k neplatičům, kteří měli skončit na ulici, je sám o sobě nadstandardní a nevidím tedy důvod, proč bychom měli více zvýhodňovat tuto menšinu na úkor ostatních občanů, kteří si řádně plní své povinnosti, nebo těch, kteří byli ze stejných důvodů vystěhováni z městských bytů,“ prohlásila Květoslava Othová (KDU-ČSL). Vsetínská radnice se podle Othové nenechá pod tlakem nejružnějších

reportáží, novinových článků a samozvaných ochránců lidských práv donutit ke změně přístupu k řešení romské problematiky a tím ještě více diskriminovat majoritní společnost. Podle ní je vyloučeno, že by rodiny, které se z neobyvatelných domů na Jesenicko a Prostějovsko chtějí vrátit zpět do Vsetína, automaticky jen na základě mediálního tlaku dostaly městský byt. Naopak šťestí mají dvě romské rodiny z kontejnerů na Poschle – stěhují se do městských bytů v centru Vsetína. Radnice jim poskytla byty, protože nic nedlužili a řádně hradili nájem. Ščukovi se stěhují do bytu rozměrově podobnému tomu kontejnerovému, ale uspořádání je lepší. Má dva oddělené pokoje, samostatnou kuchyň a zvlášť je i záchod a koupelna. A paradoxně je nájem levnější. „I s elektřinou zaplatíme asi o dvanáct set méně než v kontejneru. A kvalita je lepší,“ uvedl Ludevít Ščuka. Manželé Horváthovi se mohli přestěhovat díky jiné romské rodině, která opustila Vsetín a koupila si bydlení ve Stražisku na Prostějovsku. Bohužel tato rodina se podrobně neseznámila se stavem tohoto domu a nyní zjistila, že je velmi špatný.

Krátce:

Praha/Brno, 27. 7. 2007

Zřídte vyšetřovací mechanismus pro stížnosti na policisty, který bude zcela nezávislý na ministerstvu vnitra. Odškodněte oběti nezákonné sterilizace, odstraňte klecová i síťová lůžka a školte lékaře v oblasti lidských práv pacientů. Ukončete segregaci romských žáků ve školách. I tak by se dala shrnout závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva.

Bukurešť, 1. 8. 2007

Více než sto srbských Romů ilegálně překročilo hranice sousedního Rumunska a požádalo o azyl. Tvrdí, že ve vlasti byli pronásledováni a napadáni. „Je to novinka, mít tu žadatele o azyl ze Srbska,“ prohlásil mluvčí pohraniční policie Viorel Alexe.

Ostrava, 2. 8. 2007

Republikové centrum vzdělávání (RCV) realizuje projekt „Návrat do práce“ určený lidem se základním vzděláním dlouhodobě registrovaným na ÚP. Asociace romských občanských sdružení Moravskoslezského kraje (AROS-MK) ve spolupráci s RCV zaměstnala prozatím 6 absolventů programu.

Ostrava, 2. 8. 2007

Mezi olašskými Romy na Moravě vznikl spor, který vyvrcholil postřelením čtyřiapadesátiletého Josefa Lakatoše v Prostějově. Ostravští Romové se sice za čin příslušníků své komunity omluvili, prostějovští Romové jim ale nevěří a mají dále obavy.

Most, 4. 8. 2007

Severočeský Most vybral nového správce sídliště Chanov, kde žijí Romové a nepřizpůsobiví obyvatelé. Zakázku na období od 1. září 2007 do 31. srpna 2010 získal Zdeněk Bílek s nabídkou nejnižší ceny.

Aktuální romské zpravodajství naleznete na

romea.cz

S Klárou Orgovánovou o jejím odvolání

Klára Orgovánová, dnes již bývalá zplnomocněnkyně pro romskou komunitu, byla 20. 6. náhle odvolána vládou SR ze své funkce. Oficiálně sdělené důvody a okolnosti samotného odvolání však vyvolaly řadu otázek. Pochopitelně i nás zajímalo, co se za tímto politickým rozhodnutím skrývá.

Dali jsme proto Kláře Orgovánové a místopředsedovi vlády SR Dušanovi Čaploviči prostor pro vyjádření. Odpovědi jsme však ani po čtyřech týdnech neobdrželi, pan Čaplovič odjel na dovolenou, a jak nám bylo po několika urgencích z naší strany sděleno sekretariátem pana místopředsedy, důvody nezdopovězení jsou údajně způsobeny čistě pracovní vytížeností Dušana Čaploviče. V každém případě vám nabízíme odpovědi Kláry Orgovánové.

20. 8. uplynuly dva měsíce, co jste opustila úřad zplnomocněnkyně pro romskou komunitu. Jak dnes tuto skutečnost vnímáte?

Ja som naozaj úprimne rada, že som odišla (resp. ma odvolali) v pravej chvíli. Úrad je posilnený a môže koordinovať v ďalšom, minimálne deväťročnom období štrukturálne fondy. Závisí to už od mojich nástupcov.

Vraťme sa ale na koniec června, kdy jste z úřadu byla takřka na hodinu odvolána. Jaký byl oficiální důvod a váš osobní dojem z celé záležitosti?

O oficiálnych dôvodoch som sa dozvedela v deň odvolania od novinárov. Jeden z dôvodov odvolania bolo údajne budovanie segregovaných lokalít, ako keby doteraz žili Rómovia v centrách obcí a ja som ich dávala na okraj. Tie naozajstné dôvody je ťažko vysvetľovať, bola to kombinácia politickej neprijateľnosti, výrazné ovplyvňovanie zo strany jednej skupiny Rómov, ktorá podpredsedovi vlády vnucovala svoje predstavy, a údajne som bola málo loajálna. S podpredsedom vlády som nemala žiadne osobné konflikty, išlo o stratégie a moju snahu udržať zmysluplné veci, ktoré sú v záujme Rómov. To, že ma vláda odvolala na hodinu a za veľmi dramatických okolností, bol len dôkaz dlhodobej neschopnosti podpredsedu vlády nájsť za mňa náhradu. Tým, že Anna Botošová prijala jeho ponuku, okamžite sa rozhodol to využiť a mimo programu vlády zaradil moje odvolanie. Aj keď za posledný polrok mi minimálne dvakrát prisľúbil, že sa to dozviem ako prvá, nedodržel to.

Místopředseda vlády Dušan Čaplovič nastoupil do funkce v červnu 2006. Výměna vlády se však vaše-ho postu nedotkla.

Podpredseda vlády po príchode do funkcie vyjadril osobne aj do médií, že chce so mnou, a teda s celým úradom, spolupracovať. Po krátkej dobe, aj keď existovala medzirezortná komisia, si začal budovať paralelné štruktúry – vlastnú poradkyňu pre Rómov a laický poradný zbor, ignoroval náš úrad, mojich zamestnancov, nikdy nereagoval na mnou prekladané regionálne koncepcie alebo stratégie. Začal hľadať dôvody, prečo mu nevyhovujem. Jedným z prvých, veľmi vážnych, bolo napríklad to, že údajne nepodporujem rozvoj rómskej národnostnej menšiny ale iba rómskych komunit, neskôr prišli aj nové výhrady, údajne sa stavajú segregované osady, nepodporujem vzdelávanie. Vedela som, že to nie sú argumenty na vecnú diskusiu, chceli, aby som odstúpila, posielali mi na úrad rôzne kontroly, trápnu korešpondenciu, navyiac neodbornými zásahmi spomaľoval alebo dokonca zrušil niektoré veľmi dôležité procesy. Napríklad zrušil inštitúciu, prostredníctvom ktorej sa mohli účelne koordinovať štrukturálne fondy. Z programového vyhlásenia vlády nenaplnil za rok nič, žiadna jeho koncepcia neexistovala, celú agendu robil náš úrad, sústreďoval sa na imidžové akcie, ako výstavy, konferencie, vláda mala pripraviť komplexný program pre Rožňavu, ktorý dodnes neexistuje.

Neuvažovala jste tedy, že z úřadu sama odstoupíte?

Mohla som odstúpiť, to áno, ale nebolo by to zodpovedné, ani k Rómom ani

k mojim zamestnancom. Bol to veľmi dôležitý rok pre vytvorenie podmienok pre štrukturálne fondy. V podstate predchádzajúce roky boli skôr prípravou teórie a podmienok pre tvorbu komplexných programov a zrealizovali sme mnohé príklady konkrétnych projektov. Teraz je to obdobie dobrých projektov a čerpania nemalých peňazí z prostriedkov EÚ. Nemyslím si, že ak by som opustila úrad v tejto situácii, že by podpredseda vlády chcel a dokázal vytvoriť nový odbor pre štrukturálne fondy a nových 35 zamestnancov na Úrade splnomocnenkyne a vytvoriť transparentný spôsob realizácie komplexných projektov cez štrukturálne fondy.

Keď už to presiahlo únosnú hranicu a keďže som nechcela byť prekážkou pre komunikáciu s úradom splnomocnenkyne a nikdy som si nemyslela, že som nenahradiateľná, niekoľkokrát som ho požiadala, aby sa so mnou stretol a dohodol na mojom odchode a dôstojnom odovzdaní agendy. Verejne som ho vyzvala, aby ma odvolal. Neurobil to, využil našu prácu do poslednej chvíle.

Kromě pana Čaploviče vás kritizovali i někteří romští aktivisté. Proč myslíte, že nestáli za osobou, která se situaci Romů snažila systematicky řešit?

Ľudia často očakávali od funkcie splnomocnenkyne nemožné. Hlavnou úlohou bola tvorba štátnej politiky, a to sme urobili až nad rámec mojich kompetencií. Málokto si uvedomoval, že sme nemali implementačnú pozíciu, dokonca ani vlastnú rozpočtovú kapitolu. Napriek tomu mal úrad silnú pozíciu doma aj

v zahraničí a často nás vnímali ako hlavného aktéra rómskej politiky. Žiaľ, že takto to nebrali tzv. rómski aktivisti. Snahou bola deštrukcia, nikdy nevedeli presne, čo kritizujú. Našťastie, sú to tí istí ľudia a po tých rokoch veľmi dobre čitateľní. Nikto ich už neberie vážne a takýchto sa je treba čo najskôr zbaviť. To som aj urobila. Musím však povedať, že väčšina vzdelaných, pracovitých Rómov má dobré pozície v regiónoch, dokázali vecne vyjednávať, vedia, o čo ide, a to sa nestráti.

Ohlédneme se nyní do roku 2001.

V jakém stavu byl úřad, který jste po vašem předchůdci tehdy přebírala?

Úřad splnomocnenca vtedy existoval 3 roky a myslím si, že pripravil pomerne dobre spracovanú stratégiu s množstvom úloh pre rezorty, v ktorej som ešte pokračovala. Personálne bol úrad poddimenzovaný a v niektorých témach nemal dostatočnú váhu. Aj očakávania vtedajšieho podpredsedu vlády boli iné, aj keď neviem, či dostatočne formulované. Rozhodne to bolo obdobie pred vstupom Slovenska do EÚ a Rómovia boli politickým kritériom pre vstup, preto bolo pre vládu veľmi dôležité zintenzívniť jeho pôsobenie a nábrať európsky rozmer. Pomohlo mi na začiatku mnoho externých ľudí, mimovládsky, niektoré inštitúcie, novinári a grand Svetovej banky.

Jaké jste si tehdy při nástupu do úřadu kladla cíle?

Do úradu som nastúpila po tom, čo som vyhrala konkurz, v ktorom bolo 15 ľudí, podmienkami bola aj znalosť angličtiny, psychologické testy a samozrejme predložená koncepcia, ktorú sme takmer celú naplnili. Diskutovala som s mnohými ľuďmi doma, v Čechách aj inde v zahraničí a vedela som, že musíme nastaviť problematiku Rómov realistické zrkadlo. Chcela som postaviť silný úrad.

Povedlo se to? Jakých výsledků za tu dobu úřad dosáhl?

Určite sme otvorili verejnú diskusiu na tému Rómovia, zriadili sme 5 regionálnych kancelárií, predložili sme stratégiu, ktorá vychádzala z vyrovnávacích opatrení a vtiahli sme takmer každé ministerstvo a regióny do jej naplňania. V spolupráci s nimi a niektorými mimovládnymi organizáciami sa zaviedli asistenti učiteľa do zákona, komunitní sociálni pracovníci, zdravotní asistenti, úradníci probačnej a mediáčnej služby, policajní špecialisti, infraštruktúra, postavilo sa viac ako 1 700 bytov, vytvorenie regionálnych koncepcií ako súčasť rozvojových koncepcií vyšších územných celkov, medzinárodné iniciatívy a mnohé ďalšie kroky. V poslednom roku to bolo predovšetkým nastavenie štrukturálnych fondov pre horizontálnu prioritu marginalizované rómske komunity.

To jsou samé úspěchy. Přesto, setkávala jste se v práci s něčím, co vás znepokojovalo?

Som človek, ktorý často pochybuje a je nespokojný, zvlášť v téme, ktorá je jednou z najťažšie riešiteľných, sa spokojnosť nedá veľmi očakávať. Väčšinou ma trápila pomalosť, prekoná-

vane zbytočných prekážok, pretože ak by sme mali väčšiu politickú podporu, mohlo to ísť lepšie. Samozrejme, ak by som mala za sebou silnejšiu politickú reprezentáciu, boli by sme ďalej. Ale krátkozrakosť niektorých Rómov je neobmedzená.

Kam myslíte, že se bude Slovensko v řešení romské problematiky ubírat?

No, myslím si, že sa budú opakovať už vymyslené postupy a určite budú východiská viac „národné“, nakoniec tak je orientovaná aj táto vláda. Hovorila o budovaní identity, čo nás môže spomaliť a zaviesť od veľmi konkrétnej politiky ekonomického rozvoja regiónov.

Foto: www.sme.sk

Foto: www.sme.sk

Klára Orgovánová se narodila v roce 1956 v Prešově. Vystudovala klinickou psychologii na Filozofické fakultě Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košicích. Pracovala v psychiatrické léčebně, byla odbornou asistentkou na Katedře romské kultury v Nitra. Dále poradkyní vlády pro národnosti a tajemnicí Rady vlády SR pro národnosti, ředitelkou Nadace pro romské dítě a nadace InfoRoma a programovou ředitelkou Nadace otevřené společnosti. Od roku 2001 působila jako zplnomocněnkyně vlády pro romskou komunitu.

Nakonec osobní otázka. Máte vůbec ještě chuť po tomto „incidentu“ a kvůli některým lidem věnovat se nadále práci pro Romy? Jaké jsou nyní vaše plány?

Ja to nevnímam len ako incident. Nová politická reprezentácia ma spájala s predchádzajúcou vládou a skôr či neskôr by sme zásadne narazili pri otázkach prístupu a koncepcií. Samozrejme, to bol priestor pre niektoré záujmové skupiny aj z radov Rómov a pod tlakom ambiciózných a zakomplexovaných ľudí podpredseda vlády zrealizoval odvolanie. Čomu sa budem ďalej venovať nedokážem ešte povedať. Rozhodne je tento odstup dobrý na zhodnocovanie a lepšiu náhľad.

Bedřiška na rozcestí

Množí se nám zprávy o politicích, kteří volí v souvislosti s našimi Romy velmi ostrá slova. Čunek vylezl po jejich zádech až do křesla místopředsedy vlády a odtamtud ho nedostane zřejmě už nic, i přes podezření z korupce a přes zjištění, že jeho plány na vyřešení vsetínského problému selhaly, protože se mu ti vystěhovani stejně vracejí domů. Starostka Janáčková je na tom podobně. Výroky na adresu Romů byly však ještě o třídu ostřejší, protože je vypustila mimo zjevné hledáčky kamer, čímž se připravila o možnost konzultace vyřčených slov s paragrafy. Podezření z korupce se vyloupila už dříve a krom toho po ní tvrdě pase opozice na radnici. Společná je těmto politikům také výrazná podpora veřejnosti. Nechme stranou úvahy o tom, zda Češi jsou či nejsou rasisté, protože hlavním problémem při utváření názorů a postojů majority vůči Romům je většinou zkratovitost a nedostatek informací. S kolegou Martinem Grinvalským jsme se proto vypravili na cestu do Ostravy, abychom zjistili, jak se mají věci okolo kauzy, která opět přiostrčila zbraně ve společnosti.

Takových domů je na Bedřišce většina.

Podle Liany Janáčkové je kolonie Bedřiška lokalitou odsouzenou k izolaci. Nízké dřevěné finské domky by po obehnutí elektrickým plotem mohly lehce evokovat atmosféru koncentračního tábora. Ten zde pravděpodobně nikdy nevznikne, ale budoucí obraz tohoto místa může lidskou bídu znázorňovat ve

výjevech rozmlácených oken, děravých střech a hromad odpadků, jejichž chmurnou atmosféru dokresluje všudypřítomný hluk a zápach, mezi domky pobíhající loupeživé dětské gangy, ležící opilci nebo projíždějící trochu bezmocné policejní auto. Ovšem podívejme se, jak vypadá realita. Bedřiška je útulnou zelenavou osadou s upravenými dvorečky a zahrádkami, kde vane duch historie hornického osídlení. Dřevěné domky jsou sice zastaralé, ale podle místních stále poskytují příjemné bydlení. Dlouhá léta zde žili Romové i majorita pospolu prakticky bezproblémově. V posledních 3 letech však radnice začala podnikat kroky, které směřují k tomu, že se z kolonie stává odkladiště zcela vykořeněných lidí, kteří nemají základní společenské návyky a všude jsou na obtíž. Úřad začal

tyto lidi v celých rodinách stěhovat do volných bytečků v kolonii (většina jich je 1+1 nebo 2+1). Začaly se množit problémy a „bílí“ lidé odcházeli. Slušní Romové začali protestovat proti postupu radnice, protože věděli, že problémová romská rodina je pro ně samotné v důsledku vůbec největším ohrožením. Každý, kdo se považuje za žužo Roma (čistého Roma), těžko snáší vedle sebe degeša (nečistě Romy), kteří si neváží majetku, děti ani vlastní duše. Z mnoha romských pospolitostí je zcela zřejmé, že stačí tři až čtyři problémové rodiny mezi dvaceti „normálními“, aby byla stabilita společenství narušena. Nikomu se nechce uklízet v domě, když po chvíli vidíte na čerstvě zametené chodbě zase svinec. Nikdo se nechce pouštět do konfliktu s lidmi, kteří nechají své děti běhat po ulici s dlouhými noži, a když se napijí, chtějí se bít.

Smutná role úřadu

Žužo Rom Alexander Lakatoš z Bedřišky o tom ví své. Bydlel totiž dříve v domě v Železné, který postavila mariánskohorská radnice původně jako azylový dům, který však provozovatel v důsledku příliš vysoko nastaveného nájmu odmítl. Radnice ve vedení s Janáčkovou začala do domu stěhovat Romy bez rozdílu a koloběh odcizení a společenského vyloučení se mohl plně rozvinout. Pan Lakatoš byl, jak připouští i Janáčková, jedním z těch, kteří osobně mnohokrát šli na úřad a prosili o to, aby radnice více zvažovala, koho do domu stěhuje, aby nezačaly vznikat konflikty. „Upozorňoval jsem ji, že ten barák zdevastují, ať tam nedává ty problémové rodiny, že si s nimi nebudeme umět poradit, když jich bude víc. Odmítla se s námi bavit,“ říká. „Pak jsem ustanovil domovní výbor, ve sklepě jsem si udělal malou dílničku a schůzovní místnost, kde jsme se pravidelně scházeli a rokovali o tom, co je třeba dělat, kdo má služby v úklidu apod. Zvali jsme mnohokrát lidi z radnice, nepřišel nikdo.“ Pan Lakatoš vypráví o tom, jak na dveřích starostky byla klika stylu koule, a když s ní chtěl mluvit, musel dlouze zvonit na dveře sekretářky, která mu pak většinou řekla, že paní starostka nemá čas. „Největší problém byl s odpadem,“ říká. „Byly tam deset centimetrů silné trubky a měly špatný spád, to nemohlo na tolik lidí stačit, potřebovalo to silnější trubky. Šli jsme na radnici, ať nám dají alespoň materiál, že to sami vykopeme a opravíme. Janáčková nám řekla, že ji to nezajímá, že si tam máme klidně chycnout. Každý den ráno, než jsem šel do práce, jsem pak běhal k odpadu a klackem ho prošťouchával, aby se to úplně neucpalo.“ Připomeňme, že dům je v majetku města, a to má proto povinnost učinit potřebné opravy. Z výpovědí Romů vyplývá, že oni sami nabízeli, že budou bezplatně spolupracovat na pracích, čímž by radnice pravděpodobně

Starostka Liana Janáčková

ušetřila, pomineme-li nesporný motivační moment. Arogance úřadu vedla ke kýženému výsledku, který pan Lakatoš popisuje následovně. „Pak konečně jednou na naši poradu přišel pan Jezerský (tehdy zástupce starostky, pozn. red.) a jediné, co mi řekl, bylo, že za ten sklep bych měl odvádět poplatek. Tak jsem se našel a vykašlal se na to hlídání odpadu a pořádku.“ Situace v domě se brzy stala neudržitelnou a odpad zanedlouho praskl, takže se zatopila kotelna a sklepy byly plné fekálií. Další problémy nastaly s elektřinou, protože někteří z horších nájemníků neplatili. Od zdroje byl v zimě odpojen celý dům a těm, kdo platili, bylo řečeno, že proud půjde, až zaplatí dluhy ostatní. „Nebylo světlo, nemohli jsme uvařit dětem, nešla kotelna, kvůli zatopení odpadem, takže byla zima,“ říká dcera pana Lakatoše. Starostka si dnes na iniciativní Romy nevzpomíná a odpad podle ní praskl, protože se tam někteří lidé chovali jako prasata a do záchodu házeli věci, které tam nepatří. Jak to bylo s elektřinou, přesně neví. Na tvrzení, že úřad ignoroval dlouhá léta varovné i prosebné hlasy Romů, starostka říká: „Vždy když za mnou někdo z nich přijde, že něco chce, ptám se na to, jestli dluží na nájmu. Pokud dluží, tak se s ním nebavíme.“ Podle soupisu dluhů na nájemném v osadě Bedřišce ke dni 21. 5. 2007 z 53 obsazených bytových jednotek dluží na nájemném 21, z toho ovšem u 13 nepřesahuje dluh 3 000,—, což může být způsobeno pouhým opožděním platby posledního nájmu. Skutečných „neplatičů“ s dluhy přesahujícími 10 000 korun je tedy na Bedřišce zhruba 12 %. Většina větších dlužníků má nastaveny splátkové kalendáře a snaží se platit. Je zde využíván také tzv. institut zvláštního příjemce, který dává úřadu možnost strhávat nájemné ze sociálních dávek. Ačkoliv je tento nástroj odborníky považován za účinný prostředek proti dluhům vůči majitelům domů, starostka Janáčková říká: „Považuji tento systém principiálně za špatný, nevidím důvod, proč by měl být nájem kohokoliv hrazen ze státního rozpočtu.“ Dodejme, že pan Lakatoš je na Bedřišce bez dluhu a nedoplatek z bytu v Železné splácí podle splátkového kalendáře.

Pokračujeme ale ve vyprávění Lakatošových. „Své pohrdání nám Janáčková dala mnohokrát najevo a úřad s námi úplně odmítl komunikovat. Na námitky, že bez našeho zavinění nejde v domě ani topení ani elektřina, nám starostka řekla, ať si třeba zmrzneme,“ pokračují Lakatošovi. Jiné bydlení nakonec dostali poté, co se rozhodli úřad bojkotovat a načerno se opakovaně „nabourali“ do jiného bytu než v domě v Železné, odkud chtěli za každou cenu zmizet. Místostarosta Jezerský jim poté pronajal městský byt 2+1 na Bedřišce. Z toho může pro ostatní plynout poučení, že je lépe pomoci si třeba nelegální cestou sám, než hledat zastání u úřadu veřejné služby. Určitou dobu se na Bedřišce žilo klidně a spokojeně, i když si rodina Lakatošových musela po minulých nájemnících zanedbaný obecní byt (nebyli to Romové) zkulturnit z větší části z vlastní kapsy (radnice dala beton na opravu podlahy v jedné místnosti). V posledních letech se ale děje podobná věc jako v domě v Železné a starostka začíná do sousedství bezproblémových rodin stěhovat ty nejhorší. „Bílí“ lidé začali reagovat okamžitě a o jejich snaze opustit lokalitu svědčí právě zveřejněná nahrávka z jednání na radnici, na které Janáčková vyřkla rasistické výroky. Zajímavé je, že zápis z jednání obsahuje příslib radnice, že se bude snažit těmto nespokojeným obyvatelům zajistit bydlení někde jinde. Nasnadě je otázka, proč tento příslib nedala radnice např. Romovi panu Lakatošovi, který chtěl opustit lokalitu v Železné... Vzpomeňme, že starostka dnes říká, že volání pana Lakatoše a dalších v domě v Železné po tom, aby tam některé silně problémové rodiny nestěhovala, nemohla brát v úvahu, protože soused nemůže

Tak žijí jedni (oprava střechy, ne její ničení)

A tak druzí (střecha byla rozebrána a odvezena do sběru)

rozhodovat o tom, kdo bude vedle něj bydlet. Na druhou stranu ovšem existuje doklad o tom, že radnici byla bílým příslibena pomoc s přesídlením z Bedřišky, když si přišli stěžovat na sousedy Romy. Janáčková se také brání, že různí Romové tvrdili vždy o těch druhých, že jsou problémoví, a nebylo tedy možné rozhodnout, kdo si zaslouží jaký přístup. „Říkali mi např. o panu Lakatošovi, že on je ten, který tam dělá nepořádek,“ říká. Když ovšem procházíte Bedřiškou, lze rozdíl poznat na první pohled.

Silná menšina

Vraťme se ale zpět na začátek ke katastrofickému scénáři, protože již dnes jsou na Bedřišce takové obrazy k vidění. Když jsme s kolegou Martinem po dlouhém bloudění konečně dorazili do kolonie, přivítaly nás děti. Nikoliv však

chlebem a solí, ale klacky a kameny. Byly bezprizorní, byla na nich znát výchova ulic, protože, jak jsme se dozvěděli, rodiče některých jsou alkoholici, jiní sedí ve vězení. Přes dorážení dětí se nám brzy podařilo narazit na ochotné a příjemné obyvatele, kteří nás automaticky zvali na kávu, aby rozptýlili naši prvotní zkušenost. Rozdílnost životů těch slušných, kteří chtějí dobře žít a těch, kteří již ztratili i vlastní důstojnost, je propastný. Stačí se podívat na fotografii dvojdomu, ve kterém bydlí pan Lakatoš. Těch zcela beznadějných je mnohokrát méně, ale jejich hlas je nejsilnější. Oni tvoří mediální obraz celku. Mají schopnost strhávat další, kteří nemají dostatek alternativ a zastání. Arogantní moc odmítá aktivitu a pohrdá všemi bez rozdílu. „Vybrali jsme Bedřišku, takže tam budou, s vysokým plotem, elektrikou, nám je to jedno,“ křičí do světa. Přitom většina těch, kterých se to týká, chce jen normálně a spokojeně žít. „Omlouvám se, že za peníze z daní bílých musím platit domy černých,“ omlouvá se senátorka z výboru pro lidská práva. A proč jste tedy, paní senátorko, nepřijala iniciativu Romů, že si kolapsem hrozící odpad sami opraví, když jim dáte materiál? A kolik to stálo daňové poplatníky, když jste to nechala prasknout? Nebo to bylo jinak?

Bedřiška na rozcestí

Romové na Bedřišce vkládají své naděje do exstarosty Radomíra Michniaka, který byl po půl roce, podle mnohých politickou hrou, sesazen z vedení radnice. Většina říká, že udělal pro blaho místních lidí za půl roku víc než starostka za šestnáct let. I podle ostravských nevládních organizací se až za Michniaka začala politika měnit směrem k integračním strategiím. „Chceme navázat důvěrné vztahy a poskytnout prostředky k tomu, aby se mohli o své věci starat vlastníma rukama, drtivá většina z nich to umí a chce. Jsou ochotni o Bedřišku pečovat, když je budeme

Bezprizorní děti, tátu zavřeli

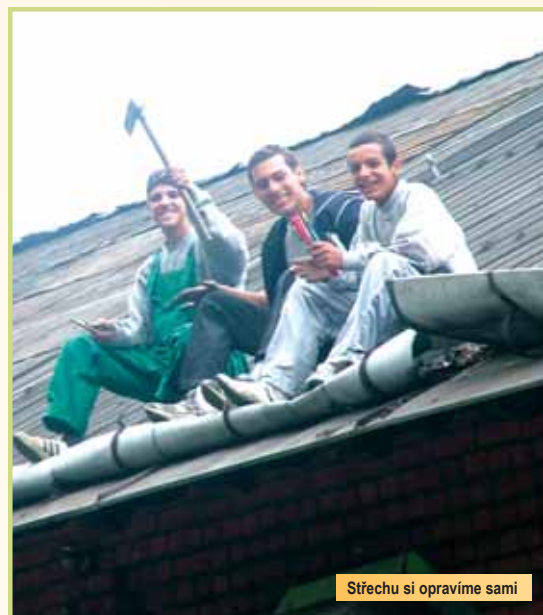

Exstarosta Michniak u Lakatošů

podporovat. I pro radnici je mnohokrát výhodnější dát jim materiál na opravu, než investovat obrovské peníze do nové výstavby. Jako prevenci musíme podporovat zaměstnávání a terénní sociální práci,“ říká Michniak. Starostka Janáčková o něm tvrdí, „jen Romy zneužívá v politickém boji. Sama jsem se této práci věnovala šestnáct let na radnici“. Jako argument používá např. projekt, který nechala radnice zpracovat v roce 1998, ve kterém je detailně zpracována možnost nové bytové výstavby v kolonii Bedřiška. Původní kolonie by byla zbourána a za téměř 383 milionů by byly postaveny nové domky. Janáčková dnes tvrdí,

že návrh byl součástí integračně motivačního programu pro sociálně slabé ve stylu známé vesničky soužití. V projektové dokumentaci ale o takovém záměru není ani zmínka.

Bedřiška stojí na rozcestí a zračí se v ní mnohé aspekty problému, kterému se u nás zkratkovitě říká romský. Může z ní být lokalita s příjemným bydlením, které drtivá většina místních Romů chce zachovat, nebo zde zanedlouho vznikne izolované ghetto, které nakonec skončí pod pásy buldozerů. Co by se pak ale stalo s místními Romy? S pozemky by si radnice jistě dobře poradila. Postoj politiků je pro budoucnost zásadní. Pan Lakatoš nastiňuje stroze romské řešení, co s těmi vykořeněnými, kteří jsou ohniskem rizika. „Kdyby tu taková rodina byla jedna nebo dvě, my ostatní bychom si s ní už poradili. Jednoduše, když budeš dělat bordel a neumiš se chovat, dostaneš klidně přes hubu. Oni by si nemohli dovolovat a spíše by se přizpůsobili nám. Když jich tu ale bude více, jak to sem Janáčková stěhuje poslední tři roky, tak to nezvládneme...“

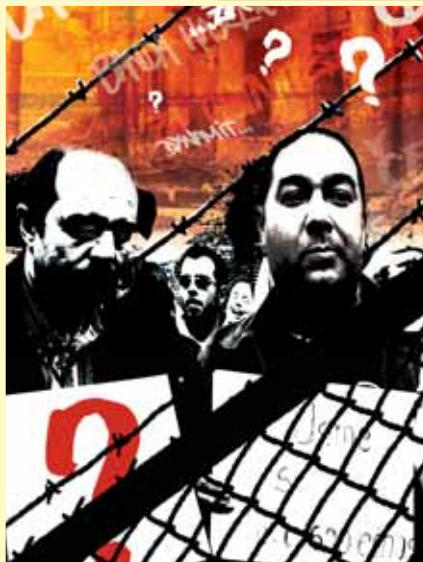

Střechu si opravíme sami

Celý rozhovor s Lianou Janáčkovou si můžete poslechnout na www.romea.cz.

Jak se mění česká politická scéna?

Výroky některých českých politiků rojící se v poslední době z různých koutů naší země provokují k zamyšlení. K dumání nad tím, co se změnilo na české politické scéně. Jaktože se politikům vyplatí balancovat na hraně zákona výroky, které později různě opravují, vysvětlují jejich význam, a dokonce se jim díky nim daří získávat na svoji stranu část veřejnosti, která se domnívá, že se ti to politici jen nebojí pojmenovat realitu. Dokonce i komentátoři některých médií (i když v podstatné menšině) jsou ochotni omlouvat tvrdost výroků a zdůrazňovat, že mnohem potřebnější než zabývat se formou sdělení je uvědomit si, že s Romy je problém. A že starostka a senátorka Janáčková, stejně jako místopředseda vlády Čunek a breclavský zastupitel Nepraš jen nastolují diskusi, stejně nevyhnutelnou! Co je tedy jinak a jak to, že se právě nyní lidé pocházející nikoliv z extremistických, ale tzv. normálních partají, přestali držet jisté korektnosti, kterou jiní politici léta budovali, prosazovali a zpravidla se jí drželi? Proč dnes najdete téměř ve všech demokratických stranách osoby, jejichž slovník by ještě před třemi lety v politice neuspěl, a ti „slušnější“ kolegové, včetně vedení stran, si nevědí rady a neumějí prosadit ve svých stranách jasně odmítavé stanovisko? Přitom by mělo být právě v zájmu těchto „starých pardálů“, kteří si popularitu či přízeň voličů museli získávat poctivěji a delší dobu, nepustit do arény ty, kdo bojují nečestně, kdo se díky tvrdým a nekorektním výrokům na adresu romské menšiny naprosto beztrestně během rekordně krátké doby vyšplhali z osob regionálně známých na celorepublikově proslulé. Pak se totiž ani pánům Kaslům, Pithartům, Sobotkům, Svobodům, Zaorálkům atd. nebude snadno konkurovat způsobem, které dosud odmítali. Od převratu uplynulo sedmnáct let. Změnilo se mnohé. Je ale pravda, že se za poslední tři roky tak extrémně zhoršilo soužití Romů s většinovou společností? Opravdu začala většina Romů jen parazitovat na sociálním systému státu, začala být hluchnější, méně snesitelná? Krademe víc? Lžeme víc? Pravděpodobně ne, i když situace je horší v mnoha ohledech. Propad na sociální dno a s ním související neschopnost platit bydlení a služby odsunul osmdesát tisíc lidí do sociálně vyloučených lokalit. Jistě, není to jediný důvod, ale zjednoduše si situaci. I odborníci, kteří znají tyto lokality, tvrdí, že skutečně problémové (tzn. neplatičí, hluk, nepořádek, krádeže, zkrátka činnost typická pro ghetta) se zatím chová jen třetina lidí žijící v těchto lokalitách. Naštěstí. Něco se však muselo stát. Neznáme sice data, nevíme, kolik z těch zbývajících dvou set dvaceti tisíc Romů, kteří v sociálním vyloučení nežijí, skutečně svým chováním většinovou společnost obtěžuje, ale přesto majorita hovoří o obrovské části z nás. Fajn, veřejnost je tedy naštvaná. Nelíbí se jí sousedi, kteří mají do tří do rána puštěné rádio. To chápou. Nelíbí se jí ti, kdo žijí deset let na sociálních dávkách a přitom kouří drahé cigarety. Tomu samozřejmě rozumím. Nelíbí se jí ti, kdo neposílají své děti do školy, nesnaží si najít práci a nesnaží se ani za mák přizpůsobit pravidlům země, v níž žijí. To samozřejmě nemám problém podepsat. Co ale vůbec nechápu, je, jak je možné, že tolik lidí je ochotno opěvovat někoho, kdo věci jen zjednodušeně využívá, pojmenovává, aniž by nabízel seriózní popis, analýzu a hlavně řešení, které neznamená cestu do ještě horšího pekla pro nás všechny, tedy i ty právem naštvané! Jaktože jsme tak hloupí a dovolíme Čunkovi, Janáčkové a Neprašovi vyjadřovat se o někom jako o opálených, o černé lůdře, kterou je třeba strčit za ostnatý drát, která se umí jen rozmnožovat a nic než dynamit nepomůže? Proč dovolujeme lidem, kteří jsou nebo byli nařčení z korupce, umně využívat situaci a problém, který jakoby pálí společnost více? A hlavně proč to dovolujeme těm, kdo problém neřeší, jen odsouvají jinam, případně jen zneužívají některých nálad ke své popularitě? Je zajímavé zjištění, že většina lidí, shodou okolností Romů, na Bedřišce, nad kterou tolik lamentovala paní Janáčková, nájem platí. Stačí se podívat do správných listin. Je skutečně zajímavé zjistit, jak odmítavě se radnice v čele s paní starostkou staví k návrhům některých Romů, i když by mohly napomoci lepšímu vzájemnému soužití a ukázat, že i ti, které se nepodařilo odsunout na náklady města do Kanady, chtějí něco dělat. To se ale zřejmě paní starostce nehodí do karet. Komunální volby se blíží a je potřeba na něčem získat body. A proč ne jednoduše?! Stačí existující problém zveličit, trochu zhoršit a ve správnou dobu na něj začít ukazovat. Klidně používat verbálně ostnatý drát a dynamit. Jde přece o menšinu ekonomicky, voličsky, a tudíž i politicky naprosto slabou. A příklad politické praxe, jak přetáhnout voliče a rychle se zviditelnit, je na světě!

Sar visal'ol e pol'itika pro Čechy

Pal o lava, so phenen varesave čechike pol'itika, u hin te šunel khatar but kotera andre ČR, kempel le manu-šeske te duminel. Kampel te duminel, so hin aver pre čechiko pol'itika. Sar oda, hoj o pol'itikara phenen o lava, save džan kijo agor le zákonoske, palis o lava visaren, phenen, hoj na kamenas te phenel kada abo koda, the mekh lenge vašoda but manuša klapkinen. O manuša duminen, hoj kajso pol'itikos diňa nav la realitake. Upre-der the varesave komentatora andro medija (mek mištes hoj našti phenas, hoj but lendar) tiš phenen, hoj o zorale lava nane anglune, ale angluno hin o problemas le Romenca. Hoj e šerali the e senátorka Janáčková, avka sar the o Čunek (dujto šeralo andre vlada the senátoris) the o breclavsko zaačhodo, o Nepraš, ča kamen e diskuzija, savi kijo temasos kempel. So hin akana visardo, hoj o manuša, na le ekstremno serendar, ale sar pes phenel khatar o normalne partaji, na likerene e korekcija, savi aver pol'itikara but berša budinenas, sikhavenas, the likerenas? Soske adađives maj andre savore demokraticke seri rakhena manušen, save phenen o vulgarne lava, save anglal o trin štar berša niho andre pol'itika na akceptinelas, u o „paťivalo“ manuš, the le šeralenca, na džanen, so te kerel, the na džanen te phenel, hoj lenderi sera ajsi pol'itika na kamel te kerel? Ale „phure pardalenge“, save pengeri popularita budinenas paťava buťaha but berš, kempel te dikhel, te pen andre pol'itico arena na dochuden o manuša, so nane paťivale, so phenen zorale the na korektno lava mujal e romaňi nacija, u vašoda pen sig cirden upre. Le regioalne pol'itikaristar, hin maj pol'itikos, so les sako andre ČR prindarel. Palis o raja Kasl, Pithart, Sobotka, Svoboda Zaorálek the aver džene phares džana andre konkurencija, mujal oda, so na kamenas. Hin but nevo. Hin čačipen, hoj vaš o trin berš avka zorales visarda le romengero dživipen maškar o parne manuša? Čačes maj savore Roma chudle te parazitinel pre štatno socialno sistemas, hine o Roma akana buter te šunel, na del pes lenca jekhetanes te dživel? Čoras buter? Chochavas buter? Duminav, hoj na, the te hin e situacija andro but aspekti zoraleder. O Roma hine ispidle tele pro socialno postos, našti poťinen o khera- Kada bičhada dešvar ochto šel manušen (80.000) andro thana, kaj nane nišavo socialno kontaktos. Čačes, ada hin ča jekh problemas, ale šaj upre dikhas kavka. The o odborňika, so prindaren ale thana phenen, hoj čačes problemove džene (so na poťinen o khera, keren viki, na pratinen, čoren, avka sar oda hin andro geta) hine ča jekh trine manušendar. Devlestar. Vareso pes ačhila. Na prindaras o data, na džanas keci le avre Romendar, oda hin duj šel the biš ezera Roma, so na dživen andre ale lokaliti, avre manušen choľaren. E majorita del duma pal amende savorende. Mištes, o manuša rušen. Na kamen paš pende le Romen, so mukhen o radios dži trin ora tosara. Džanav. Na pačisaloň pen lenge o manuša, save dživen deš berša le socialne lovendar the paš oda pijen o kuč cigaretiľi. Oleske tiš ačhaluľav. Na kamen olen, so na bičhaven le čhavoren andro školi, na roden penge buťi, na likerene o zákoni andro štatos, kaj dživen. Oda šaj čhinaľ tele. So mange na džal pre goďi, hin, hoj ajci manuša kamen varekas, ko ala situacijaha špekulinel, leskere lava nane seriozne, nane les analiza u mek angluneder, na džanel, sar oda te kerel, te na peras andre mek goreder bibacht, amen savore, the amen, so sam choľamen! Sar oda, hoj sam ajse diline, hoj mukhas le Čunkos, la Janáčková the le Nepraš, te vakereľ pal o khamľarde manuša, pal e kaľi lundra, sava kempel te ispidel pal o kandro, savi džanel ča te kerel le čhavoren, u kempel pre late ča o dinamitos? Soske mukhas le manušen, pre savi hin vaj sas phenđi e korupcija, te vakereľ pal ada problemas, the pal e situacija, savi labarel buter manušen? Soske mukhas ole manušen pal kada te vakereľ, te jon oleha na džanen nič te kerel. Ispiden o problemas palal, the keren penge pre oda e popularitita. Hin interesantno, hoj but le manušendar, pojekh buter Roma, andre Bedřiška, pal savi e Janáčková delas duma, o khera poťinen. Kampel ča te dikhel andre lačhe ľila. Hin čačes interesantno te dikhel, sar e radňica la angľuňa šeralaha, na kamel te šunel le Romen, te aven te phenel, so te kerel feder, kijo feder dživipen maškar so duj seri. Avelas bi te dikhel, hoj the ola Roma, so na geľle vaš le foroskere love andre Kanada, kamen vareso te kerel. Oda la šeralake na džal tel o nakh. O komunalne volbi (avrikidipen) maj avena, the kempel te kidel upre o bodi. Soske na kavka lokores. Kampel ča o problemas čeporo te bararel, mek čeporo te džungľarel the sar kampaľ, ta les te sikhavel. Bije dar te phenel o lava sar o dinamit abo o kandro. The avka džal pal e nacija, sava nane lači ekonomika, čepo pol'itice zaačhade, čepo hangenca andro volbi, nane len nišavo lav. Kajse kauzi šaj cirden le manušen andre aver pol'itico sera, pal o manuš pes del maj duma, kavka pes oda del te kerel!

Nutnost celoživotního vzdělávání je tvrdou pravdou

Celoživotní vzdělávání, pracovní trh v jednadvacátém století a romská zaměstnanost

Termín celoživotní vzdělávání je v poslední době v médiích i v odborném textu skloňován poměrně často. Co se pod ním vlastně skrývá? V původním slova smyslu má jít o permanentní sebevzdělávání odborníků a to zejména v těch oborech, kde je vývoj natolik rychlý, že s vědomostmi získanými během studia není možné v dlouhodobém horizontu vystačit. Jmenujme například lékařství, informační technologie apod. V poslední době bývá za celoživotní vzdělávání často považována téměř každá, tedy i krátkodobá, nárazová vzdělávací aktivita dospělých. Dochází tedy k matení pojmů v oblasti vzdělávání, což by možná na první pohled nevdalo – co na to ale říká pracovní trh a jak tyto teorie vůbec souvisejí se vzděláváním Romů?

Foto Archiv Veroniky Kamenické

Odbočme na chvíli od úvodního tématu a vraťme se o deset dvanáct let zpět. Česká republika má za sebou první velké vlny romských uprchlíků do západní Evropy, vzniká Bratinkova zpráva, poprvé je vážně vysloven termín afirmativní akce. Především ale politici „objevují problém“ vzdělávání Romů. Hovoří se o diskriminaci ve školách, o skandálním přemísťování romských dětí do zvláštních škol, o důsledcích těchto jevů – na druhé straně se poukazuje na několik málo dobrých příkladů, kde je romským dětem poskytována kvalitní péče, a na to, jaké ovoce tato péče nese a může nést v budoucnu. Je jasné, že situaci je nezbytné řešit, stát sice váhavě, ale přeci začíná spolupracovat s neziskovým sektorem. Situace má intenzivní vnitřní dynamiku a stát nutně potřebuje ukázat, že má nápady i nástroje, jak v nepříteli vzdálené budoucnosti stávající neveselou situaci významně zlepšit. Začíná být jasné, že o Romech, pro Romy, a přitom bez Romů to nikdy nepůjde. Kde ale vzít dostatečně kvalifikované odborníky na pozice okresních romských poradců, poradců v sociální oblasti, romských pedagogických asistentů, terénních pracovníků a na další kvalifikované pozice, je-li podmínkou, aby alespoň významná část z nich byli Romové? Řešení se nabízí. Ve společnosti je přítomna velká skupina Romů, kteří mají potenciál i chuť a energii daná místa obsadit i tvořivě rozvíjet, chybí ovšem vzdělání. Stát i neziskový sektor jsou vcelku benevolentní, mají ovšem podmínku – „chybějící vzdělání je nutno doplnit“. A dostáváme se k podstatě problému: „Jak doplnit?“ Nastává boom vzdělávacích aktivit. Rozptějí je velmi široké od krátkodobých kursů (víkendové, několikavíkendové, měsíční, půlroční...) až po dálkové úplné střední vzdělání, ojediněle pak dálkové vyšší, či vysokoškolské vzdělání. Kvalita je pochopitelně též velmi široká, není ale mým úkolem ji zde hodnotit. Neměli bychom ještě zapomenout na často velmi kvalitní a systematické vzdělávání, které poskytují někteří osvědčení zaměstnavatelé. Jinak zpočátku jednoznačně vedou krátko- a střednědobé kursy. Neřeší příliš obecně, formální vzdělání, jsou šity na míru konkrétním obsazovaným funkcím a je-li posluchač podobných kursů hlava otevřená, má docela dobrou šanci získat pro výkon své nové profese v historicky krátkém čase velmi slušný teoretický základ i praktické dovednosti. Na vzdělávání se podílí zcela jistě i pár šarlatánů, ale jejich počet patrně nepřevyšuje průměr v jiných oborech. O absolventy kursů je značný zájem, nakonec, nové pozice je nutno obsadit a absolventi popsáných kursů jsou ti nejlepší na trhu práce.

Budme k sobě upřímní – výše popsáný stav je uzavřenou kapitolou. Přinesl své ovoce, pak se logicky vyčerpal a není možné na něm dále stavět. Nevím, zda existuje nějaká studie, která by potvrdila má slova, ale jsem přesvědčena, že skupina dospělých Romů, která studium v dospělém věku chtěla, měla k tomu předpoklady a nevystudovala dříve z důvodů diskriminace minulého režimu, je téměř vyčerpana. Heslem 21. století je profesionalita, svůj vliv může mít i vstup do Evropské unie, a tedy i byrokratizace některých procesů. Platí nový zákon o sociálních službách, který zcela jasně definuje nezbytnou výši požadovaného vzdělání na daném postu v sociálních službách (SŠ, VOŠ, VŠ) i termíny, do kdy je případně nutno vzdělání dosáhnout. Obdobný tlak je vyvíjen na romské pedagogické asistenty, i když tam se tlak zatím neopírá o zákonnou normu. Pro Romy to znamená přijmout novou tvrdou pravdu – doba hájení ohledně „rychlého vzdělání“ pomalu, ale jistě končí. Nezbyvá než uchopit termín celoživotní vzdělávání v jeho původním významu a smířit se s tím, že pracovat na sobě – to je práce na celou dobu aktivního věku. Je to výzva tvrdá, ale férová. Za sebe pevně věřím, že to Romové dokážou.

Text: Veronika Kamenická

Připravila Rena Horvátová

Ptáme se vás:

„Je pro vás vzdělání důležité?“

Marcel Surmaj
19 let, nezaměstnaný

Vzdělání je pro mne důležité a rád bych k němu jednou vedl i své děti. Bohužel si myslím, že dnešní mládež to bere trochu jinak.

Helena Lhotská
61 let, v důchodu

Vždy jsem dbala na to, aby mé děti měly vzdělání. Dnes už jsou dospělí a myslím, že mou snahu ocenili. Dnes se i mé děti snaží vést ke vzdělání a pracovitosti své děti. Trošku mě mrzí, že se vláda nám Romům

nesnaží v ničem pomoci. Stačilo by možná sestavit lépe fungující koncepci, která by svůj účel naplňovala.

Květoslava Dřívá
37 let, pečující o osobu blízkou

V dnešní době je důležité vše. A tak jako každá máma i já jsem chtěla, aby se mé děti měly jednou co nejlépe. Snažila jsem se jim dát to, s čím se v životě neztratí. A vzdělání k tomu bezesporu patří. Škoda, že současní politici nás stále ještě berou na lehkou váhu. Od politiků bych čekala větší pomoc, která se nám obyčejným občanům dostává opravdu jen pomálu. V této zemi se cítíme spíše poníženi, jelikož ze všech stran slýcháváme pouze to, jak Romové kradou. Myslím si, že i kdyby vláda nastavila v ČR jiný systém, Romové by zůstali pořád ve stejné pozici.

Eva Gorolová
26 let, na mateřské dovolené

Pocházím z rodiny, která bere vysokou školu jako samozřejmost. Své děti nebudu nutit do oboru, který je prostě nebude bavit, naopak je nechám, aby se samy mohly rozhodnout

o své budoucí profesi. Co se týče politiky, tak to se musím přiznat, že moc nesleduji.

Petr Procházka
66 let, v důchodu

Já pamatuji jenom školství za totality a to zrovna nebylo to pravé ořechové. O politiku už se ani nezajímám, jelikož mě to jenom rozcílí.

Jaroslav Tancoš
25 let, nezaměstnaný

Vzdělání by mělo být především pro všechny prioritní záležitosti a stát by k tomu měl přispívat. Bohužel se tak neděje a jediné, za co mohu označit vládu, je divadlo, jelikož si upravují zákony podle svého. Co se týče Romů,

tak si myslím, že jsou to jen plané řeči o tom, jak by se situace dala zlepšit. Někaké nové koncepce bych se vůbec nebránil. Mohla by například pomáhat neziskovým organizacím.

Jan Demeter
27 let, vedoucí OD Tesco

Já už dítě mám a ke vzdělání ho jako rodič vedu. Politika mi přijde, že je jen pro lepší skupinu lidí, mezi kterou Romové rozhodně nepatří. Pro Romy jsou v současné době nejvíce prospěšné neziskové organi-

zace, které jim ukazují ten správný směr. Bohužel určitá část Romů tyto služby nevyužívá tak, jak by mohli, a to až z důvodu, že nechťejí, anebo že o těchto službách nevědí. Vzdělávací program by měl být především zajímavý a efektivní, pak si myslím, že by nebyl problém s pomalým nárůstem vzdělání v ČR. Já ostatně bych těchto služeb využil. Romové by neměli všechno svádět na rasismus, přestože spousta Čechů nevdá černoch anebo Vietnamec, ale Rom ano. Možná je to i tím, že Češi se touto xenofobií vyznačují již od útlého věku. Možná Romům již od samého začátku chybí odhodlanost a hlavně by neměli všechno brát za předem ztracené. Bohužel jsou mezi námi i tací Romové, kteří jsou prostě jenom líní, a to je potom asi těžké.

Irena Macková
31 let, nezaměstnaná

Dceru vedu neustále kupředu, ať je to cokoliv. Kdyby dcera dosáhla středněškolského vzdělání, bych opravdu ráda. Mrzí mě, že tady na Praze 5 se toho moc nenabízí. Já sama jsem působila jako asistentka peda-

goga, ale bohužel jsem v současné době nezaměstnaná. Kdybych ale našla práci ve svém oboru, sama bych velice ráda přispívala ke vzdělání romských dětí na základních školách.

Kateřina Simanová
27 let, zdravotní sestra

Myslím, že neziskové organizace toho dělají víc než samotný stát. Diskriminace v ČR určitě funguje a přispívá k takzvanému začarovanému kruhu. Čeští občané koukají na Romy jako na nevzdělané a oni někteří

nevzdělání samozřejmě i jsou. Tady by se asi měly obě strany nad sebou zamyslet a přehodnotit některé své priority. V tomto státě chybí prostě koncepce, která by za něco opravdu stála.

V koncepci (projektu) včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí v oblasti vzdělávání se mimo jiné dočtete:

Pojem „dětí, žáků a studentů ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí“ se objevuje ve školství poprvé v souvislosti s metodickým pokynem MŠMT ke zřizování přípravných tříd pro děti se sociálním znevýhodněním a k ustanovení funkce vychovatele-asistenta učitele č.j.: 25 484/2000-22.

Na základě kvalifikovaného odhadu a pozorování je zřejmé, že žáci z prostředí rodin, které jsou ohroženy sociálním vyloučením, ať již z důvodů sociálních či v důsledku souběhu znevýhodnění sociálního a kulturního, tvoří většinu žáků škol, jež pracují podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upraveného pro vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (dříve zvláštní školy). Zároveň je zřejmé, že se žáci z tohoto prostředí hůře vyrovnávají s převažující selektivností českého základního školství a mají proto velmi často nižší školní úspěšnost.

Zavedla se opatření zaměřená na podporu dětí, žáků a studentů ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí v mateřských, základních, speciálních a středních školách. Připomeňme alespoň některá:

Foto: archiv RV

Na základě Pokynu byly při základních, speciálních, zvláštních či mateřských školách zřizovány již výše zmíněné přípravné třídy pro děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. Vydání metodického pokynu předcházelo pokusné ověřování tohoto opatření, které probíhalo od 1. 9. 1997 do 30. 6. 2000. Pokusné ověřování i Monitoring efektivity přípravných tříd realizovaný v roce 2003 Fakultou humanitních

studií University Karlovy potvrdilo efektivnost této formy předškolní přípravy cílové skupiny. Většina absolventů přípravných tříd zahajuje úspěšně povinnou školní docházku v základních školách (88 % dětí, které ukončily přípravný ročník ve školním roce 2002/2003). Nejvyšší úspěšnost z tohoto pohledu měly přípravné třídy při mateřských a základních školách (ve školním roce 2002/2003 odcházelo 98 % jejich absolventů do základních škol), nižší výsledek vykazovaly přípravné třídy při školách zvláštních (66 % dětí odcházelo do základních škol). Od zahájení pilotního ověřování počet zřizovaných přípravných tříd i počet dětí, které jsou v nich vzdělávány, stále stoupal. Ve školním roce 2003/2004 pracovalo ve 137 přípravných třídách celkem 1824 dětí.

Dalším opatřením bylo zřizování funkce vychovatele-asistenta pro děti, žáky a studenty ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. Vychovatelé-asistenti učitele pracovali ve školách s vyšším počtem žáků cílové skupiny od roku 1993, kdy bylo zahájeno ověřování. Od roku 2000 byli vychovatelé asistenti zaměstnáváni na základě Pokynu. Od 1. ledna 2005 jsou na základě nové školské legislativy zaměstnáváni jako asistenti pedagoga. Jejich práce přispívá ke snižování absence školní docházky dětí a žáků, zlepšuje komunikaci mezi učiteli a rodiči dětí a žáků a přispívá ke zvyšování školní úspěšnosti znevýhodněné cílové skupiny. Vzhledem k pozitivním výsledkům výše zmíněných opatření je zřizování přípravných tříd a funkce asistenta pedagoga zakotveno v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů, jsou asistenti pedagoga zařazeni mezi pedagogické pracovníky (§ 2 odst. 2 zákona) a stanoveny podmínky jejich kvalifikace (§ 20 zákona).

MŠMT také podporuje projekty nevládního sektoru zaměřené na integraci žáků a studentů ze sociálně znevýhodněných skupin obyvatel.

Autor: Jarmila Balážová

IRWN protestuje proti soutěži krásy

Skopje, 27. 7. 2007

Podle oficiálních statistik žije na Balkáně přibližně 3,7 milionu Romů. The International Romani Women Network (IRWN) – Mezinárodní hnutí romských žen – protestuje proti organizování soutěže krásy Miss Roma International, která se pořádá v makedonské Skopji, a vybízí k jejímu bojkotu. Představitelky hnutí jsou silně znechuceny faktem, že se tato událost prezentuje jako akt, jenž přispívá k emancipaci romských žen. Podle nich generace žen nezastupitelně ovlivňovaly životy lidí a celých komunit, přispívaly k ochraně romské kultury a tradic. Přitom trpěly dvojí diskriminací – jako Romky a ženy. Soutěže krásy nejsou podle nich nic víc než další zločin ve staletí trvající historii útlaku žen ze strany mužů. Nelíbí se jim, že to jsou opět muži, kteří rozhodují, jaká „cena se za ženu zaplatí“. Zdůrazňují právo romských žen na respekt a důstojnost, na nezávislý život. Podle zveřejněné deklarace ženy „nepotřebují být oceňovány na základě fyzického vzhledu, podle měřítek, která nastavují módní časopisy.“

Zdroj: www.annakari.com

Soutěž, jejíž letošní ročník se koná 25. srpna, pořádá již 16. rokem televizní stanice BTR. Toto setkání mimo jiné charakterizuje jako mimořádnou příležitost pro prezentaci romských zvyků, tradic a ukázkou způsobu života v zemích, ze kterých pocházejí jednotlivé uchazečky o titul Miss Roma.

Indii povede žena

Zdroj: www.hindu.com

Dillí, 21. 7. 2007

Nově zvolená prezidentka Indie 72letá Pratibha Patilová se stala první ženou na tomto postu, a to po šedesáti letech existence samostatné Indie. Podle médií odvolávajících se na volební komise vyhrála s jasnou převahou nad dosavadním viceprezidentem Bhaironem Singhem Šekhavatem. Bývalá královna krásy, právnička, poslankyně, guvernerka severozápadního indického státu Rádžastánu, a kandidátka vládnoucí koalice v čele se stranou

Indický národní kongres nahradí dosavadního prezidenta Abdula Kalama. „Rozvíjející se země s více jak miliardou obyvatel by měla držet pospolu a také se tak vyvíjet,“ řekla Patilová při svém projevu v parlamentu poté, co složila prezidentskou přísahu. „Musíme všem společenským vrstvám a segmentům zabezpečit stejné postavení v procesu rozvoje,“ dodala. Patilová se stala další ženou ve vysoké politické funkci po premiérce Indíře Gándhiové. Ta v 60. až 80. letech dvakrát šéfovala ústřední indické vládě. Vdova po jejím zavražděném synovi Rádžívu Gándhímu Sonia vede od roku 1998 stranu Indický národní kongres. Podle pozorovatelů je zvolení Pátílové historickým milníkem pro indické ženy, které jsou v Indii stále silně diskriminovány. Média a opozice kontroverzní političku viní z korupce, nepotismu a zpronevěry. Nejzávažnější obvinění se týkají agrárních bank, které Pátílová založila, aby poskytovaly levné úvěry i jejím příbuzným, a po kterých prý zůstaly tisíce lidí ožebračených. Prezident má v Indii spíš reprezentativní roli. V jeho ruce se ale formálně soustředí veškerá výkonná moc, kterou vykonává prostřednictvím vlády, jejíhož předsedu jmenuje. Podílí se také na sestavování vlády na státní a federální úrovni. Volí ho na dobu pěti let sbor volitelů tvořený volenými členy obou komor parlamentu a členy zákonodárných shromáždění jednotlivých indických států.

Romové tábořící u Dublinu se vrátili do Rumunska

Dublin, 25. 7. 2007

Téměř 70 Romů z Rumunska žijících od května poblíž obchvatu dálnice M50 u dublinského letiště se vrátilo do Rumunska, ze kterého odešli do Irsku v domnění, že budou moci využít výhod plynoucích ze vstupu Rumunska do Evropské unie. Chtěli si najít stálou práci v zemědělství a pracovat na venkově nebo v uklízacích službách. Nevěděli však, že existuje legislativa určující podmínky pro imigrující Rumuny a Bulhary. Podle zákona nemohou v Irsku pracovat bez povolení a můžou zůstat legálně pouze tři měsíce před tím, než doloží zaměstnání. Nemohou ani získat výhody sociálního systému, protože podle dalšího zákon musí každý (i irský občan) dva roky legálně pracovat, než si může nárokovat sociální dávky. Skupina asi devadesáti lidí, včetně dětí a starých lidí, postavila provizorní přístřešky z plachet, volebních plakátů, zbytků dřeva a provazů nalezených v odpadcích. Skupina Romů žila z charitativních příspěvků a žebroty žen a dětí, jejich pobyt provázely špatné hygienické podmínky. Nakonec se většina z nich vrátila do rodného kraje kolem Timisoary. Romové tvrdili, že v Rumunsku jsou kvůli svému původu diskriminovány, to popírali zástupci místní rumunské ambasády. Někteří z nich dříve dostali v Irsku azyl. Irské úřady za letošní rok vydaly 35 pracovních povolení kvalifikovaným dělníkům z Rumunska. Loni, kdy tato balkánská země ještě členem EU nebyla, jich za celý rok udělily asi 180. Ti, kteří žili v obchvatu Dublinu, podle úředníků neměli kvalifikaci, s níž by mohli uspět na irském trhu práce. Okolo 20 lidí v provizorním táboře stále zůstává. Poslední rozhodnutí je v rukou ministra spravedlnosti Briana Leniha, k němuž se obrátili se svým případem. Mluvčí organizace Pavee Point Traveller podporující práva travellerů v Irsku říká, že se k této skupině Romů Irsko nezachovalo dobře, ale na druhou stranu se od Irsku nemůže očekávat, že samo vyřeší problém, který je celoevropský. Rumunsko musí podniknout akci, která povede k integraci romské populace a irská vláda by měla využít všechn svůj vliv k dosažení tohoto cíle.

Zdroj: www.reuters.com

Foto: Stanislava Ondová

Chceme mít vzdělané Romy?

S přicházejícím zářím, kdy se mnoho dětí těší na nástup do školy, by se nemělo zapomínat také na otázky, které s sebou současný vzdělávací systém přináší a které ještě pořád visí ve vzduchu nezodpovězené. Jednou z nich je i problém ve vzdělávání romských dětí. Kde a u koho je možné pozorovat největší mezery při řešení problému? Co se v této oblasti dělá a nedělá? Na názory jsem se ptala bývalého učitele „cikánské školy“ Miroslava Dědiče, ředitelky neziskové organizace Nová škola Kamily Murphy, členky Rady vlády pro záležitosti romské komunity Jany Horváthové a také Ivety Němečkové, pracující na ministerstvu školství.

Když Česká republika v roce 2004 vstupovala do Evropské unie, byla kromě jiných nedostatků kritizována i za současnou situaci Romů. Ve vzdělávání a s ním související zaměstnanosti byla vytčena ČR zejména častá segregace romských dětí, rasismus ve školách, pasivita ze strany ministerstev. Tyto doposud „neviditelné“ problémy (a po hlubším nahlédnutí mnoho dalších) ve vzdělávání romských dětí a mládeže se neobjevily jen tak najednou, byly tady už dávno před Evropskou unií. V padesátých letech se například zřizo-

valy takzvané „cikánské školy“, které měly za úlohu romské děti izolovat od rodiny, převychovat a naučit žít asimilovaně ve společnosti bez jakéhokoliv uvědomění si vlastní identity. Dnes již naštěstí neexistují, máme tu ale školy speciální, pokračování škol zvláštních, které vlastně na tzv. cikánské školy navazují. Děti z prostředí romské komunity často nastupují do školy vybaveny kromě školních potřeb sociálními a kulturními nedostatky (ve srovnání s vnější společností), které jsou potom někdy označovány jako inteligenční deficit. Na základě těchto „zjištění“ jsou pak přefazovány do škol se speciální péčí. Jistě, nemůžeme zobecňovat všechny tyto případy, pokud však vycházíme z faktů, převážná většina dětí ve speciálních školách je romského původu a dítě umístěné v takové škole je považováno za mentálně zaostalé. Často pak končí na úřadu práce, protože s takovou vizitkou a kvalitou přípravy nemá příliš velké šance studovat na střední škole a někde se v životě uplatnit. A pak si mnozí stěžují, že Romové jsou nevzdělaní, nepracují a přizívají se na státě.

Otázkou však zůstává, jestli je romským dětem poskytnuta šance tyto předsudky změnit. Miroslav Dědič, který učil do roku 1960 v „cikánské škole“ v Květušíně, říká, že romské děti, které jsou dnes ve speciálních školách, tam jsou proto, že tam patří: „Mezi nimi existuje skutečně velké procento dětí mentálně retardovaných, protože pocházejí z příbuzenských manželství a podobně. To říkám na základě vlastních zkušeností,“ uvádí a hned nato vyvrací názor, že by byly přefazované kvůli svému původu. Na otázku, jestli podle něj existuje v České republice diskriminace ve vzdělávání a segregace romských dětí, odpověděl: „Označit dítě za oligofrenní (mentálně retardované) a na základě toho ho přeřadit není tak jednoduché. Proto se můžou vyskytnout výjimky. Něco jiného je zanedbanost a něco jiného je mentální defekt. Romské děti jsou zařazovány do prvních ročníků základní školy, a když se po půlroce zjistí, že jsou mentálně defektní, teprve potom jsou zařazeny do zvláštní školy. Kromě toho, co většina lidí neví, dítě je zařazeno do zvláštní školy jen za souhlasu rodičů.“ Pracuje ale Dědič s informacemi aktuálními, nebo vychází jen ze svých zkušeností?

ností z velké části načerpaných v padesátých a šedesátých letech, kdy se situace v romské komunitě (a i tady musíme brát v potaz různé skupiny Romů a jejich zvyklosti) výrazně lišila? A nakolik je ověřena informace, že jsou romské děti přerazovány do zvláštních škol pouze v případě, když se zjistí jejich mentální zaostalost, která podle bývalého učitele často vzešla ze vztahu mezi příbuznými? Při obhajobě přerazování dětí do speciálních škol se mnozí často odvolávali na školní testy, na základě kterých se o osudu dítěte rozhodovalo. Odborníci ale poukazovali na nevhodnost těchto testů šitých na míru dětem z českého prostředí a jejich neadaptabilitu pro potřeby dětí romských či cizinců...

V Evropě zvláštní školy neexistují a žáci ze sociálně slabých rodin či děti s postižením se s pomocí asistentů vzdělávají společně s ostatními v běžných školách. V Česku je však bezmála 500 zvláštních škol a ročně je do nich s posudkem mentální retardace zařazeno každé dvacáté dítě. V Rakousku je takto označeno každé šedesáté dítě, ve Švédsku dokonce jen každé dvoutisící...

Obecně se však problémy ve vzdělávání romských dětí v okolních státech příliš nefeší. Vlády nemají vytvořené téměř žádné koncepce, projekty finančně podporují převážně externí zdroje. Můžeme však pozorovat malé krůčky ke zlepšení. V některých státech dobře fungují pedagogičtí asistenti, poskytované jsou zdarma učebnice, strava nebo doprava. Například v Bulharsku při řešení problému s docházkou poskytlo ministerstvo školství školní autobus, které ovšem zůstaly úplně nevyužity. Na Slovensku jsou zavedené nulté ročníky, příspěvky na školní

Foto: Anna Juránková, Muzeum romské kultury v Brně

Miroslav Dědič, bývalý učitel

pomůcky, několika programy se podporuje školní docházka. I tady byl přijat model romského pedagogického asistenta. Za pozitivum můžeme také považovat antidiskriminační zákon v Maďarsku, který přímo zakazuje segregaci a její uvedení do praxe.

Odpovědnost za změny ve vzdělávání a posunutí vzdělanostní úrovně romských dětí na vyšší příčku zůstává tedy na straně státu. Programy, které má ministerstvo školství vypracované, podporují jenom část organizací, které se věnují ve svých projektech tomuto tématu. V roce 2007 byly dotace schváleny pouze pro 63 projektů. Za krok dopředu můžeme považovat zřízení role pedagogického asistenta. 17. února 2005 nabyla účinnosti Vyhláška o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, která velice stručně upravuje hlavní činnost asistenta pedagoga. Podle paragrafu 7 této vyhlášky jsou hlavními činnostmi asistenta pedagoga pomoc žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí, pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky, při spolupráci se zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází. Velkou změnou je současné široké pojetí této funkce, která zahrnuje různé typy asistence. Do jedné kategorie jsou zahrnuti asistenti pracující s mentálně postiženými, s tělesně postiženými nebo smyslově postiženými dětmi a samozřejmě také asistenti pedagoga pracující s dětmi se sociálním znevýhodněním. Ti byli až do roku 2004 nazýváni vychovateli-asistenty učitele.

Nemůžeme tvrdit, že vládní orgány nemají žádný zájem o řešení této otázky ze zřetelům i na kulturní difference romské menšiny. Základní školy mají možnost zřídit nulté neboli přípravné ročníky pro romské děti. Zájem je však ze strany škol minimální. Pedagogové často nedokážou navázat dostatečně pevný, nebo vůbec nějaký vztah s rodiči, který je zejména při výuce dětí romského etnika velmi důležitý (další důvod, proč mít na základních školách s větším procentem romských dětí víc pedagogických asistentů). Učitelé si také stěžují na velmi nízkou školní docházku romských dětí, přičemž rodiče často absence svých potomků sami omlouvají. Ví ale někdo, proč děti nerady chodí do české školy? I když se to ředitelé a učitelé škol snaží popřít, je zřejmé, že rasismus nejen ze strany neromských dětí ve školách existuje. K tomu můžeme přičíst problémy s dostupností do škol, obzvlášť z oblastí ghett, a předsudek, že se romským dětem nechce chodit do školy, protože ke vzdělání nejsou vedeny a školu v podstatě odmítají, je na světě. Další problém, na který můžeme narazit, jsou školní osnovy. Kulturně vhodné školní materiály týkající se života a zkušenosti Romů, které by také mohly zvýšit zájem o školu a vzdělávání, v aktovkách dětí chybějí. O romské historii, holocaustu nebo původu nenajdete téměř zmínku, ačkoliv se o potřebě tohoto druhu informací diskutuje už několik let. Nemluvě o tom, o kolik peněz nedostatečným a nesprávným investováním do vzdělávání Romů stát přichází. Maďarská akademie věd vypracovala studii týkající se investice do vzdělávání romských dětí. Výsledky ukazují, že investice do vzdělávání, které pomohou Romům úspěšně dokončit střední školu, by přinesly významné přímé dlouhodobé úspory národního rozpočtu. Pokud počítáme s touto investicí ve věku 4 let, pohybuje se současná hodnota budoucích přínosů okolo 1 960 000 Kč, tj. 70 000, které by vláda ušetřila v případě, že by dotyčný základní vzdělání nedokončil. Položme si proto otázku – chceme vůbec vzdělané Romy, kteří budou mít šanci se na pracovním trhu uplatnit?

Foto: Stanislava Ondová

Foto: Tomáš Bystrý

Za Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR mi na dvě otázky odpověděla Iveta Němečková:

Jaké konkrétní kroky učinilo MŠMT v oblasti vzdělávání romských dětí (podpora nultých ročníků, asistentů, stipendií, atd.)?

Ptáte se na nulté neboli přípravné ročníky. V oblasti přípravného vzdělávání jsou zřizovány mateřské školy nabízející dětem a jejich rodičům velmi dobré vzdělávací programy; některé děti a jejich rodiče je ale z různých důvodů nemohou nebo nechtějí využívat. Předškolní přípravu mohou proto realizovat také v přípravných třídách, které jsou zřizovány podle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů (školský zákon). Přípravnou třídu mohou navštěvovat děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Jeden rok před nástupem do školy však není příliš dlouhá doba na přípravu, a tak mohou jen doporučit, aby děti a jejich rodiče využívali v co nejširší míře programů mateřských škol. Dalším konkrétním krokem, který podporuje školní úspěšnost žáků a studentů, je zřízení funkce pedagogického asistenta. Jak vyplývá již z názvu, není to krok zaměřený přímo na podporu vzdělávání romských dětí a ne všechny romské děti podporu pedagogického asistenta potřebují. Funkce pedagogického asistenta může být na škole zřízena pro děti se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním či sociálním znevýhodněním. Podpora pedagogického asistenta je však pro děti ze zmíněné cílové skupiny a jejich integraci do hlavního vzdělávacího proudu velmi významná. Pedagogický asistent spolupracuje s učitelem ve třídě a pomáhá individuálně či skupinově dětem, žákům a studentům při zvládnutí nároků studia.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyhlašuje také od roku 2003 vždy na jedno pololetí Program na podporu romských žáků středních škol. Administrativně byl převzat od Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity, která program vyhlašovala již od roku 2000. Finanční prostředky programu jsou určeny právníckým osobám, popřípadě organizačním složkám státu vykonávajícím činnost školy. Co se týká výsledků programu, velmi potěšující je, že počet žadatelů o dotaci každý rok mírně stoupá. Počet podaných žádostí na jedno pololetí se pohybuje mezi 1500 až 2000. Peněžní prostředky jsou obecně ře-

čeno určeny na pokrytí některých nákladů spojených se studiem na středních školách. Za velmi dobré považuji, že mezi žadateli je stále více žáků, kteří studují na gymnáziích a oborech ukončených maturitní zkouškou. Ze zpětné vazby terénních sociálních pracovníků a poradců pro národnostní menšiny při krajských úřadech také vyplývá, že tento dotační program je velmi nápomocný při rozhodování o další profesní přípravě žáků a studentů především v lokalitách ohrožených sociálním vyloučením. Díky tomuto programu studují střední školu i žáci, jejichž rodiny by vzdělávání svého potomka na střední škole neplánovaly. Poskytnuté prostředky v rámci programu však často nejsou využity a škola je po ukončení pololetí vrací na účet MŠMT.

Pro bližší seznámení doporučuji podívat se na <http://www.msmt.cz/mladez/program-na-podporu-romskych-zaku-strednich-skol>. Zde najdete vyhlášení programu na dané období, podmínky pro podání žádosti o dotaci, formuláře, kritéria – veškeré informace, které žadatel o dotaci potřebuje. Také zde naleznete výsledky výběrového řízení za uplynulé období i důvody, pro které bývají nejčastěji žádosti zamítnuty.

S integrací romských dětí, žáků a studentů souvisí i Program na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturální výchovy. Je rovněž vyhlašován každoročně. Jedním z hlavních

cílů vytvoření těchto programů je, aby v budoucnu většina romských dětí, žáků a studentů studovala v mateřských, základních, středních a vysokých školách v hlavním vzdělávacím proudu a nemusela využívat specializovaných tříd či škol. A to v současné době podle mého názoru ještě není zcela běžné.

V rámci svých programů také finančně podporujete neziskové organizace a jejich projekty týkající se vzdělávání. Které z projektů jsou při rozdělování peněz upřednostňovány?

Na MŠMT zajišťují administraci Programu MŠMT na podporu integrace romské komunity, který je vyhlašován každoročně v souladu s nařízením vlády ČR č. 98/2001. Na vaši otázku tedy mohu odpovědět z úhlu pohledu této zkušnosti. Práce neziskových organizací je podle mne hodně důležitá a mnoho neziskových organizací ji vykonává na vysoké úrovni. Pomáhají v oblasti vzdělávání především v zajištění včasné péče – tedy předškolní přípravy těch dětí, které z různých důvodů nechodí či nemohou chodit do mateřských škol nebo přípravného ročníku. To je nesmírně důležité. Dobrá a včasná péče o děti nejlépe od tří čtyř let a jejich vzdělávání, o rozvoj jejich schopností a dovedností před tím, než nastoupí do školy, to je ta nejlepší pomoc pro dobrý nástup do základní školy a úspěšného studia v prvních letech školní docházky. Strategickým dokumentem, ze kterého vychází tematický okruh zaměřený na předškolní vzdělávání v rámci Programu MŠMT na podporu integrace romské komunity, je Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí, jejíž celý text je umístěn na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/koncepce>.

Velká část projektů neziskových organizací je zaměřena na podporu dětí a žáků v čase mimo vyučování. Organizují pro děti pomoc při domácí přípravě do školy, psaní úkolů či zajišťují doučování. Nabízejí dětem a mladým lidem kvalitní programy pro volný čas, kluby nebo kroužky. I tuto oblast podpory považuji za důležitou. Pomáhá dětem jednak zvládnout nároky základní školy a také se profilovat, poznávat nové věci a činnosti. A to je důležitý základ pro jejich další život a profesní i osobní uplatnění. Některé projekty neziskových organizací podporovaných v rámci Programu MŠMT na podporu integrace romské komunity jsou zaměřené na další vzdělávání asistentů pedagoga, učitelů, pedagogů volného času. Tyto projekty vytvářejí prostor pro výměnu

Foto: archiv RV

Jana Horváthová

zkušeností při vzdělávání pedagogů v oblasti vzdělávání romských žáků a studentů. Ze státního rozpočtu jsou podporovány také různé soutěže, literární aktivity dětí. Jak sama vidíte, z hlediska tematického zaměření je to skutečně široké spektrum. Podporovány jsou projekty, které jsou v souladu s vyhlášenými tematickými okruhy a s podmínkami a kritérii vyhlášeného programu. Odborní hodnotitelé a komise sledují, jaké cíle si projekt klade, jakými aktivitami chtějí realizátoři cílů dosáhnout, odbornost lidí, kteří projekt realizují, zda a jak organizace sleduje a vyhodnocuje své aktivity a dosahování stanovených cílů, přiměřenost finančního zajištění aktivit projektu. U dlouhodobých projektů, které realizátor předkládá několik let po sobě, je vysoce hodnoceno, pokud realizátor vychází z již dosažených výsledků a projekt upravuje podle zkušeností tak, aby dosáhl vyšší efektivity. Pro každého předkladatele žádosti o dotaci ze státního rozpočtu je užitečné, když se předem seznámí s kritérii, podle kterých je projekt posuzován. Kritéria jsou uvedena v oznámení o vyhlášení výběrového řízení. Kvalita předkládaných projektů je často velice nízká, žadatelé o státní dotaci v těchto případech nerespektují podmínky dané vyhlášením nebo neuvádějí podstatné informace. V takových případech jsou žádosti zamítnuty. Při přípravě projektů je třeba si uvědomit, že jde o finanční prostředky ze státního rozpočtu a k projektům takto přistupovat.

Kromě vládních orgánů jsou stěžejním bodem při řešení problému i neziskové organizace, které se snaží různými vzdělávacími projekty romské děti podporovat. Jednou z takových organizací je Nová škola. Projektem Rozlety se zaměřuje na romské žáky sedmých a osmých tříd, přičemž je formou doučování a volnočasových aktivit připravuje na přijímací řízení a nástup na střední školy. Základní školy se totiž o své žáky zajímají jen do doby, kdy si podají přihlášku na odborné učiliště nebo střední školu. Nová škola sází při práci s romskými žáky a studenty hlavně na přátelské vztahy: „Pokud mají děti vedle sebe někoho, kdo je ocení, kdo má radost z jejich pokroků, i výsledky jsou lepší. Spousta dětí k nám chodí proto, že tady mají zázemí... A myslím, že je to zejména individuálním přístupem. Český školní systém ale zatím není na individuální práci s dítětem připraven, počítá s domácí přípravou,“ říká ředitelka organizace, Kamila Murphy. Nová škola se také v rámci Analýzy sociálně vyloučených romských lokalit pod vedením sociologa Ivana Gabala podílela na části týkající se vzdělávání romských dětí a situaci na školách. Zeptala jsem se Kamily Murphy, jaký přístup měli pedagogové na školách k romským dětem. „Na některých školách mě zarazil přístup ředitelů základních škol, kteří byli přesvědčeni, že romské děti nejsou schopné a nechtějí dále studovat. Podle toho k nim přistupovali. Naopak velmi vstřícný přístup k dětem měly základní školy speciální. Pro děti se snaží vytvářet příjemné prostředí,

pocit bezpečí... „Já jako dítě bych také chtěla chodit do zvláštní školy, protože je tam menší kolektiv, je tam méně učení a například víc hodin zpěvu. Tam by se každé dítě cítilo líp, není to jenom o romských dětech. Já bych řekla, že spíš o rodičích. Ti mají často jenom základní vzdělání, velmi obtížně si hledají práci a dávají příklad svým dětem, které podléhají samovolně tomuto trendu. Třeba děti v Kralupech nad Vltavou měly o své budoucnosti jasno. Budou dělat u technických služeb, protože když tam budou pracovat nějakou dobu, můžou jít na pracák, budou chvíli doma a pak zase půjdou pracovat. Svoje představy o budoucnosti velmi rychle přizpůsobily reálné situaci. Mě to velmi mrzí, protože energie, kterou učitelé základních škol speciálních vynaloží, jde nesprávným směrem.“ Svým dílem ke zlepšení vzdělanosti přispívají svými projekty i jiné neziskové organizace věnující se hlavně romským středoškolákům a vysokoškolákům. Například občanské sdružení Slovo21 či Athinganoi. Městské úřady ale také pracují na projektech, jak snížit počet mladých Romů evidovaných na úřadech práce. „Motivační soustředění“ realizované Úřadem městské části v Praze 3 je jedním z takových projektů. Zaměřuje se na romské žáky v posledních ročnících základní školy, pro které pracovníci připravili několik motivačních výcviků. Na těch se seznamují s možnostmi dalšího vzdělávání a profesního směřování, s testem studijních předpokladů nebo také s romskými vysokoškoláky.

Podle snah ministerstva nebo neziskových organizací si někdo může říct, že se situace řeší a jsme na nejlepší cestě jak mít z romských dětí integrovanou a vzdělanou mládež. Dokonalou skládačku nám však tato opatření nedávají, mezery jsou ještě příliš velké. Kde jsou a jak je překlenout, jsem se zeptala ředitelky Muzea romské kultury v Brně a členky Rady vlády pro záležitosti romské komunity Jany Horváthové.

Myslíte, že se situace ve snahách potírat segregaci romských dětí nějakým způsobem zlepšila?

Já nemám pocit, že by se situace zlepšila. Ještě pořád je málo asistentů ve výuce, nevyužívají se všechny možnosti, o kterých se ví, že fungují. Pak není důvod se divit, že romští žáci jsou v české škole neúspěšní, což většina z nás ví, ale nikdo nezná přesná čísla. Je potřeba realizovat průzkum úspěšnosti romských žáků, který by nám tato fakta dal. A ten průzkum provést lze. Takový argument třeba pro ministerstvo školství ale zatím použít nemůžeme.

Na speciálních školách je pořád velmi velké procento romských dětí. Čím to tedy je? Skutečně potřebují romské děti speciální péči?

Jisté je, že zvláštní školy byly pro učitele takovým odkladištěm dětí, které byly problémové a potřebovali individuální péči. Druhá věc je, že romští rodiče přicházejí s tímto návrhem za učiteli sami, ze známého důvodu, že buď oni sami nebo jejich starší děti měli zkušenost ze zvláštní školy, a vědí, že zvláštní škola neklade na dítě takové nároky. Už si ale neuvědomí, že tím sami zhoršují šanci svých dětí na kvalitnější život.

Hlavním viníkem, který může za neúspěšnost romských dětí ve školách, jsou tedy rodiče?

Svým podílem za to můžou rodiče, ale otázkou je, jestli nám tato znalost viníka nějak pomůže v řešení. V podstatě se na ty rodiče spoléhat a obracet nemůžeme. Víme, že jim chybí nadhled a informovanost, v podstatě o školním vzdělanostním systému nic nevědí. Kritizovat a spoléhat se na rodiče je cesta, která nikam nevede. Ano, můžeme na rodiče působit osvětou, ale ta působnost je skutečně hrozně dlouhodobá i nejistá. Jiná možnost je působit přímo na dítě, pokud s rodičem nemohu příliš počítat. To považuji za konstruktivní a racionální přístup a tím vůbec Romy neomlouvám. Otázka je, jaké možnosti mají, aby tuhle situaci sami změnili.

Na kolonádě s Pavlem Markem

Foto: Marie Benešová

Potkali jsme se na festivalu v Karlových Varech. Konečně jsem měla možnost zhlédnout dokument Houslový rytíř, který si po skončení projekce vysloužil velký potlesk, a zároveň jsem měla to štěstí, že pan režisér Pavel Marek byl na festivalu, ochotně si udělal čas k rozhovoru, přestože krom jiných festivalových povinností ještě navíc odbíhal do dětského koutku ke své ratolesti. Působil na mne jako člověk, který „to má v hlavě srovnané“ a čas strávený rozhovorem, či spíše povídáním s ním, příjemně plynul.

Jak se ocitne člověk, který se narodil v indické Kalkatě, v Praze v roli režiséra?

To je úplně jednoduché – mí rodiče v Indii pracovali, můj otec, stavební inženýr, tam jako expert přes ocelové konstrukce spolupracoval na výstavbě jakéhosi metalurgického podniku. Rodiče v Kalkatě žili pět let a já jsem se narodil na úplném konci jejich pobytu – to mi bylo pět měsíců, takže si nepamatuji z Indie téměř nic. Respektive vůbec nic.

Navštívil jste Indii od té doby?

Ne. Měl jsem v plánu tam jet, ale říkal jsem si, že bych se měl předem něco o Indii dozvědět. Snažím se vždy před cestováním připravit, získat alespoň základní informace o té které zemi, trochu nastudovat, abych nebyl úplně mimo – tím pádem jsem se začal tak nějak nepřímo zajímat i o romskou kulturu, jejíž pravlastí je právě Indie. Překvapilo mě jak málo o Romech vím, ačkoliv s nimi žiji v jedné zemi. A tak mě to pohltilo, že jsem začal putovat po příbuzných až na Slovensko a dále na západní Ukrajinu.

Po příbuzných koho?

Nejprve jsem se seznámil s Romy v Praze, s několika jsem se spřátelil, a jelikož

většina z nich pochází ze Slovenska, dostal jsem se tak oklikou k jejich příbuzným na východní Slovensko, do osad, kde se narodili, nebo ze kterých jejich rodiny pocházely. Pak jsem se posouval dál a dál – jak mě ty rozvětvené rodiny seznamovaly se svými dalšími příbuznými, putoval jsem po těch „vazbách“, až jsem se dostal na západní Ukrajinu. Strávil jsem tímto poznáváním Romů již devět let, takže teoreticky – pokud bych tímto tempem postupoval dál na východ, tak do Indie zaručeně nestačím v tomto životě dorazit. Možná se někdy seberu a pojedu tam rovnou, ale zatím mi tato „cesta na Východ“ vyhovuje. Stále si kladu otázku – co to znamená, co je to za národ, který si vlastně svou pravlast nepamatuje, a přesto si udržuje svoji výraznou identitu a má tak jiné myšlení a neuvěřitelnou citlivost a krásnou hudbu. A přitom byli Romové celou historii tak ponižováni a decimováni, a přesto přežili. Stále si kladu otázku: co je to romská identita?

A už jste na ni našel nějakou odpověď?

Nenašel. Já nejsem odborník, ani antropolog, ani jazykozpytec...

Dobře, tak alespoň pocitově, lidsky...

Pocitově si myslím, že zásadní roli bude hrát jazyk. Prokazatelně je na bázi hindštiny, z hindštiny vzešel a je velmi určující při definování romské identity, ale...

Ale jak dál? Právě ten jazyk už pomalu mizí a mladá romská generace jej v podstatě neovládá.

Ano. To je zvláštní, možná se zajímám o romskou kulturu v okamžiku, kdy definitivně zaniká. S jazykem předpokládám vymizí anebo se přesune do jiné roviny. Bude to identita zprostředkovaná, naučená, „vycvičená“. Majorita sice bude chtít mít v rámci své „multikulturalnosti“ nebo jakési konzumní pestrosti zástupce jiné kultury, ale už to bude jen taková mediální pakultura, která je použitelná pro

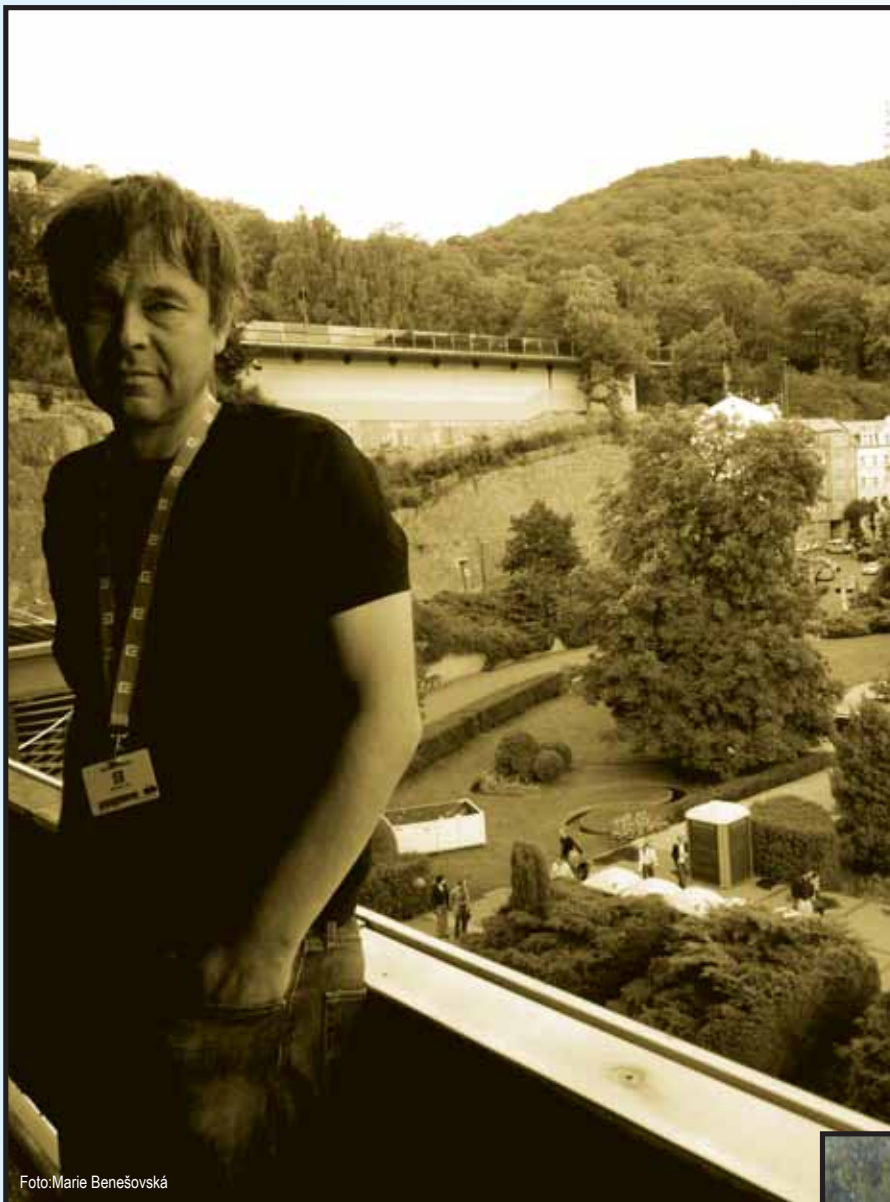

Foto: Marie Benešová

majoritu a lze ji vhodně distribuovat, ne ta vnitřní, hluboká, autentická... Vázanost na jazyk a velkou rodinnou pospolitost je stěžejní.

Asi je to i otázka bída, která tuto kulturu po staletí konzervovala. A v momentě, kdy se podaří vyřešit, aby Romové nežili tak bídě – především v osadách – myslím, že hodně tradic zanikne. Pochopitelně.

Ještě se vrátím k Indii – byla tedy impulsem k vašemu zájmu o Romy, ale všimla jsem si, že už i vaše minulá tvorba se hodně dotýkala romské problematiky, ať už to byl film Marián...

Ano, tam jsem dělal asistenta režie, ale první dokument jsem dělal se Zbyňkem Andršem, který je romista. Jmenovalo se to Romové a jejich hudba. Jezdili jsme po Čechách a po Slovensku a sbírali romskou muziku – zaměřovali jsme se na muziku „domáckou“, nejenom na tu viditelnou, festivalovou – evropské špičky typu Taraf de Haidouks, Kocani Orchester atd., ale jsou tam i obyčejní lidé, kteří jenom zpívají a hrají doma. Tady jsme se řídili srdcem, tím, co nás oslovilo. Objevili jsme přitom spoustu strašně zajímavých lidí, například v Bohnicích v blázinci žil pan Čína, který má přezdívku Koro. Říká se mu tak, protože je slepý. Pan Čína byl zavřený na jednom z „nejtěžších“ oddělení, a ačkoliv byl slepý, viděl svým vnitřním zrakem všechno, popisoval ve svých písničkách svět kolem sebe. Hrál krásně a krásně taky zpíval. Většina jeho písní bylo smutných. Byl smutný, že nemá pro koho hrát, a cítil se tam úplně sám. Hrál ve sklepech blázince, kam vždycky přišlo pár pacientů v pyžamu a poslouchali ho. Hrál dlouhé halgaty – romské balady.

To už bylo při natáčení filmu Blázinec?

Ne, ale je to zajímavé, že se mi ta témata začala prolínat...

Ano, všimla jsem si, že se ve vaší tvorbě opakuje a vzájemně prolíná několik konkrétních témat... Jak k tomu došlo? To „vyplynulo“ samo?

Ano. Nebyl to žádný „apriorně vytvořený“ koncept, je to zvláštní. Mám takové tři tematické

okruhy – Romové, psychiatričtí pacienti a náboženské sekty. Nemyslím si, že nějak úzce souvisejí, ale přesto se mi začala tato témata v mých filmech podivně prolínat a spojoval.

Jak vznikl dokument Houslový rytíř, který se promítal nyní na festivalu ve Varech i na festivalu Jeden svět? Jak a kde jste se potkal s Markem Balogem (hlavní postava dokumentu)?

To bylo v rámci natáčení prvního „romského“ dokumentu Romové a jejich hudba. Na Dětvě. On tam hrál s cimbálovou kapelou Klincovci a mě zaujal hned. Hezky jsme si popovídali, několik hodin jsme seděli na jedné louce a prostě povídali a povídali. Pak jsme se dlouho neviděli, asi sedm let, až jsem ho potkal na Petřínských terasách, kde jsem byl s rodiči slavit sedmdesátiny mojí mámy. Tam on – ten kluk, který byl tak spojený s přírodou na Dětvě, rodinou, celým tím zázemím, romskou cimbálovkou, Slovenskem – hrál takové ty „evergreeny“ pro večeríčky německé turisty, a mezi nimi naše rodina... Hrál a hrál, najednou jsme se na sebe podívali, pak jsme si sedli bokem a zjistili jsme, že si toho musíme spoustu říct, kolik věcí se změnilo... Pak jsme se asi rok scházeli, aniž bychom plánovali natáčení. Postupem času to vyplynulo, ale nevěděli jsme jak na to... Já jsem moc toužil najít nějaký klíč, způsob, jak natočit dokument o Romech, který by nepoužíval všechna ta etnografická a antropologická klíše a podíval se trochu víc do hloubky... Marek mi opakovaně tvrdil, že jsem frustrován „gadžovskou dokumentární tvorbou“. Že svým gadžovským pohledem nemůžu nahlédnout do hloubky romské duše. Uvědomil jsem si, že má pravdu. Filmy o Romech téměř nikdy nerespektují romský pohled. Ale jde to nějak jinak? Já jsem „gadžo“. To nezměním. Můžu já vůbec natočit film o Romech? Postupně jsme přišli na to, že tam musí být jakási interakce mezi námi, oba se musíme filmu zcela zmocnit a Marek musí spolurežisovat. Ale co potom budu dělat já? „Vždyť jsem režisér,“ opakovalo mé hypertrofované režisérské ego. Nakonec jsem toto své ego trochu rozpustil a natáčení se proměnilo na gentlemanský souboj o režii. Byl jsem zcela spokojen. (V dokumentu Houslový rytíř hlavní postava – houslista Marek Balog – náhodně

Foto: archiv Marka Baloga

Houslový rytíř

dle uvážení vstupuje do natáčení formou „vlastní“ režie, vymýšlí scénu či dialogy.) Vlastní natáčení proběhlo velmi rychle, během tří týdnů. Velmi koncentrovaně, zároveň velká radost, pro mne dotek něčeho zcela nového a pro něj to byla úžasná zkušenost s filmem.

Jaký měl Marek Balog pocit, když viděl film hotový? Podařilo se tedy natočit film očima Roma?

Ano, on měl pocit, že se tam podařilo dostat hodně z těch věcí, které chtěl. Jediný větší problém, který s tím filmem měl, byl jazyk. Marek tam mluví česky, přestože čeština není jeho mateřský jazyk, ale on se tak chtěl prezentovat, když žije v Čechách. Důsledkem je určitá neobratnost ve vyjadřování. Já jsem mu to rozmlouval, dokonce jsme se trochu pohádali. On na tom ovšem trval. Nakonec ale uznal, že je to jediné, co by změnil.

Pohled na Romy..., stigmata, která si sebou nesou – zvýšená kriminalita, zneužívání dávek, problémy... Zde se vracím k filmu Marián, na který byly částečně negativní ohlasy ve smyslu – proč máme omlouvat špatné věci, které Romové dělají, primárně za to nemohou, prostředí, ve kterém žijí, je k tomu vede... (Ve filmu Marián romský chlapec zavraždí pečovatku v ústavu, protože jej přestane „mít ráda“.) Je podle vás taková omluva na místě?

Z mého pohledu je film Marián v tomto směru plochý, nejde příliš do hloubky. Ale tento problém je stejně složitý jako problém kterékoli větší komunity a nemá se populisticky zjednodušovat. Pohled na romskou komunitu je zosťvený. Jako by se všichni Romové měli mezi sebou domluvit a nějak se jednotně chovat. Běžný příslušník majority přitom nechápe, že Romové nejsou unifikovaný celek. Je přeci tolik Romů, tolik dialektů, tolik odlišných tradic. Zřejmě se očekává, že Romové budou mít svého mluvčího, který bude mluvit za všechny. Kdo ovšem může mluvit za všechny Romy? Nezaměstnaný Rom z Rudňan, nebo asimilovaný vysokoškolač, který romskou populaci v osadách na východním Slovensku vlastně pohrdá? To je složité. Například pokud se řekne vy Romové zneužíváte dávky – je to úplná nehoráznost. Rasismus. To může říct jen úplný blb. Vlastně obdobně, jako když se řekne vy Romové všichni krásně zpíváte – to je vlastně taky nesmysl.

Takzvaně „pozitivní diskriminace“...

Ano, ale stále na bázi příslušnictví rasy, barvy pleti... a to už začíná „smrdět“.

Tedy „pozitivní diskriminace“, u Romů je to hudba. Ani to už ale přece není pravidlem.

Ano, ale to asi souvisí s tím, že to bylo tradiční řemeslo, které se dědilo z otce na syny. Já jsem si ale Marka Baloga vybral především kvůli němu samotnému. Ale souhlasím, je to prostě tak. Česká republika není zatím příliš „multikulturní“, tak se to tady asi bude stále řešit. Česká společnost prostě uvyká na Romy není a rasismus zde je. Není vyhozený, ale je. Zatím nebylo akceptováno, že zde žije jiný rovnoprávný národ. Je paradoxní, že státy, které měly silné koloniální ambice, de facto zotročovaly jiné národy, jsou, díky přílivu obyvatel z těchto dnes již bývalých kolonií, přivklé na multikulturní soužití. I proto tolik Romů odjíždí do Anglie, protože tam si jich prostě nikdo na ulici všimnout nebude. Mám tam hodně romských přátel, pracují tam, žijí, a někteří už založili nové rodiny.

Martin Balog, hrdina filmu Houslový rytíř

Foto: Jan Bartoš, www.jedensvet.cz

V Houslovém rytíři říkáte Marku Balogovi, že ideály se mění... Jaký je váš současný ideál?

Ptám se jej, jestli sen stárne. Můj ideál? Aby tady nebyly nenávisti, blbý emoce, aby chudí lidé nebyli tak strašně chudí, aby politici lhali o trochu míň, aby tuneláři nechali něco i pro obyčejné poctivé lidi, aby se výrobci stupidních televizních seriálů alespoň jednou v životě zamysleli, aby byl mír, pohoda... Společnost potřebuje být pozitivnější. Život je krátký a je důležité ho prožít nějak v klidu. Nenervovat se kvůli blbostem.

To je tedy ideál – Ideál.

To je asi ideál spousty lidí. Neřekl jsem nic originálního, vím, ale já si to tak opravdu myslím.

Moc vám děkuji za rozhovor!

Od cikánské školy k Haleluja

Nekonečné a nejasné mýty, které obestírají jednu z dosavadních ikon romistiky – Užhorod – zavedou jednoho romistu v představách do této západoukrajinské metropole. V představách defiluje například rasistická a stereotypní disertační práce Marie Novákové o místních „Cikánech“ nebo legenda o užhorodské cikánské škole. Zde ale trpytivě defilé končí. Marie Nováková už svou disertaci dávno dopsala a nám se přetrhla nit, která nás pojila s cikánskou školou. Kdo jsou tedy užhorodští Romové dnes?

Ve více než stotisícovém Užhorodu žije několik tisíc Romů v přibližně šesti romských táborech, rozmístěných především na okrajích města. Největším z těchto táborů je pravděpodobně Radvanka ve východní části Užhorodu. S každým krokem na východ se zpočátku čistě majoritou osídlené ulice Radvanky stávají více romskými, až jsou pohlceny úplně. Škála domů, ve kterých bydlí Romové, je veliká. V táborech jsou vidět jak luxusní vily, zděné obytné domky, tak dřevěné chatrče. Většina domů je soustředěna do běžných ulic, které jsou vytyčeny asfaltovou silnicí, již pravidelně lemují. Na první pohled běžná ukrajinská čtvrť. Stačí se ale chvíli potloukat ulicemi, případně sejít z asfaltové silnice a projít malou vyšlapanou uličkou mezi domy. Z ničeho nic vás někdo zavolá ke stolu, a tím vám najednou dojde, že jste v romské čtvrti.

VAREKO DŽIVEL MIŠTES, VAREKO NA MIŠTES

Někdo žije dobře, někdo špatně

Většina radvanských Romů žije ve zděných několikapokojových domcích. Velice oblíbeným stavebním materiálem jsou valky, které se vyrábějí z bláta se slámou a posléze usuší na slunci. Ty si někteří Romové buď vyrábějí sami, anebo je kupují v jedné z osad v okolí Užhorodu, kde se Romové na výrobu valků specializují. Jeden valek stojí okolo pětadvaceti kopějek, tedy jedné koruny. Dům z valků prakticky velice dobře udržuje teplo. Proto je tento typ obydlí mezi Romy tolik oblíbený. Situace některých Romů je velice tíživá. Jelikož nedostávají žádné sociální dávky, jsou plně odkázáni na své vlastní zdroje. Sběrem železa se ale celá rodina uživit nedá, a tak někteří žijí z ruky do úst. Přídavky na dítě jsou velice nízké a důchodové příspěvky nejsou o moc vyšší. Vztahy s majoritní populací jsou v celku dobré. Někteří Neromové dokonce žijí v sousedství s Romy a udržují s nimi přátelské styky. Přesto ale panuje při žádosti o místo vysoká diskriminace, a proto je většina Romů bez stálého zaměstnání. Některé ženy se v minulosti živily jako uklízečky. Jako mávnutím proutku byla ale drtivá většina z nich nedávno propuštěna.

Děti chodí do romské školy, která je v severní části města a je pravděpodobně nepřerušenou linií slavné užhorodské školy. Ředitelka je Romka, která ale romštinu při výuce nepoužívá, a tak se děti učí výhradně v ruštině. Jelikož má škola omezenou kapacitu, probíhá výuka v několika turnusech, které se střídají během dne.

HAS MAN ŠUKAR GRAJORO

Měl jsme hezkého koně

Mnoho užhorodských Romů již po několik desetiletí chová koně. Kůň je pro některé nepostradatelným dopravním i pracovním prostředkem, pro jiné nedosažitelným snem. Chovat koně si mohou dovést jen bohatší rodiny. Ty mají nejčastěji koně jen jednoho. Větší počet koní si může dovést jen opravdový boháč. S každým dalším koněm tedy stoupá také prestiž jeho majitele v očích ostatních obyvatel komunity.

Koně jsou využíváni především na práci. Pro prodej nasbíraného železa jsou téměř nepostradatelní, protože kapacita povozu je několikanásobně větší než kapacita pytle nebo tašky. Proto je nákup koně poměrně dobrou investicí. Na některých stavbách si navíc mohou Romové vlastníci povoz vydělat peníze převážením stavebního materiálu.

Každou neděli nedaleko Radvanky probíhá tradiční koňský trh, na kterém se zúčastněné strany snaží co nejvýhodněji koupit nebo prodat své koně. Takový trh je společenskou událostí. Každý provedený obchod se musí náležitě oslavit, a tak je již kolem poledního, kdy už není z čeho vybírat, možné potkávat skupinky rozjařených mužů vracejících se domů.

Vjezd s povozem do města je pod pokutou zakázán. Takový zákaz Romům poměrně ztěžuje jejich příležitosti na uživení rodiny, protože pohyb po městě je pro sběr starého železa nezbytný. Ne všichni ale tento zákaz striktně dodržují, a tak je běžné uprostřed dne zahlédnout koňský povoz, jak čeká na semaforu na červeně.

CIN MANDAR LOLO GAD Kup ode mne červenou košili

Nejčastějším způsobem obživy radvanských Romů, a užhorodských Romů obecně, je sběr a následný prodej starého železa. Už brzy dopoledne se vydávají skupinky do ulic města, aby našly zapomenutý kus železa, než ho sebere někdo jiný. V obchodování se starým železem mají výhodu ti, kdo chovají koně. Do povozu věčkového tvaru se ho vejde mnohem víc než do plátěné zajdy. Za kilogram železa se ve výkupnách platí 60 kopějek, což jsou v přepočtu přibližně tři koruny.

Někteří Romové živí sebe a svou rodinu obchodem. Ti bohatší, mající potřebný kapitál, obchodují s oblečením, které jezdí kupovat na východní Ukrajinu nebo na Balkán. V Užhorodu ho následně výhodně prodávají. Ostatní obchodují například s použitým materiálem, který vybírají z kontejnerů u obydlí Neromů. Někteří Romové mají nákladní auto, se kterými objíždějí užhorodské ulice, kde předtím vysadili své příbuzenstvo, aby zatím zajistilo potřebné zboží.

Při návštěvě Radvanky je běžné vidět na každém rohu krabice, případně stoleček. U toho sedí žena, která se snaží prodat nejruznější suroviny. Některé prodávají zeleninu, kterou dopoledne nakoupily na trhu v centru města, jiné prodávají cigarety nebo potraviny. Časté je tu kupování uvařené kávy v plastových kelímcích namísto jejího vaření doma na plotně. Vznikají tu tak reciproční vztahy, kdy každý prodává něco, čímž vzniká závislost jednotlivých členů na sobě navzájem. Vzniká tak malá obchodní síť, a peníze zůstávají v komunitě.

Při procházce centrem města potkáte několik romských žen s dětmi, jak žebrají na některých vyhledávaných místech, jako jsou autobusové a vlakové nádraží, případně pravoslavný kostel. Nutno ale podotknout, že žebrota není až tak běžným způsobem obživy užhorodských Romů. Už jen proto, že situace neromské populace Užhorodu není tak dobrá, aby mohli místním žebrajícím něco dát. Naopak je možné v ulicích vidět staré neromské ženy, které s vypětím sil shánějí peníze na léky nebo na mléko.

DŽIVDO DEL Živý Bůh

Většina z Romů na Radvance patří do církve Dživdo Del (Živý Bůh). Některí z nich pravidelně docházejí na mše do kostela v centru města, kde se romskému pastorevi Alexejovi podařilo získat při místním kostelu aulu, ve které své mše slouží. Všechny mše jsou slouženy v ruštině, protože na ně docházejí i neromští věřící. V sobotu se ale mše slouží vedle ruštiny i v romštině. Zpívají se romské písně o lásce k Bohu. Některí Romové zpívají na pódiu do mikrofonu (každou sobotu je vybírá pastor Alexej), jiní hrají na hudební nástroje nebo tančí. Dživdo Del má několik odnoží. V zásadě je každá odnož dána jiným pastorem

– tedy i jiným způsobem interpretace bible. V podstatě se ale jedná o bitvu v oblíbenosti mezi samotnými pastory a Romy tak mohou tyto pošetilé války rozdělovat. Radvanským Romům ale víra v Boha a pravidelné mše pomáhají. Ti, kdo pravidelně navštěvují mše, také nepijí alkohol, nekouří ani neberou drogy. Některým právě víra v Boha pomohla vyváznout ze spárů některé z návykových látek. Víra jim dává naději v lepší posmrtný život a ve smysluplnost věcí, které se kolem nich až nepochopitelně dějí.

Každou neděli slouží pastor Karol Brugoš svou mši v dvou barevných bytovkách na okraji Radvanky. Složení věřících je úplně jiné než na mších pastora Alexeje právě na základě již zmíněných mocenských bojů.

Pod balkony se pravidelně vyskládají do několika řad dřevěné lavice, na kterých se potom věřící modlí. Na mši nechybí ani Karolův pobočník Jevgenij, který hraje a zpívá romské náboženské písně.

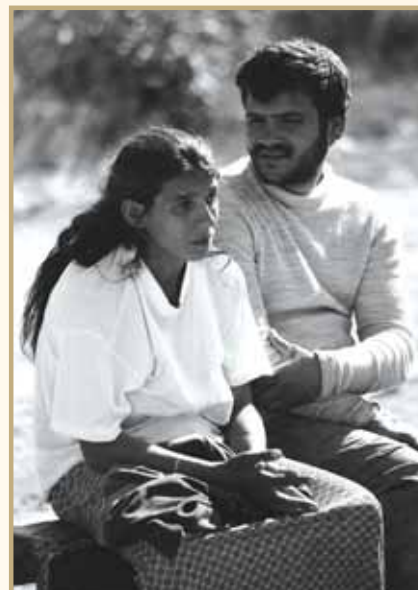
Po nedělní mši následuje hostina u některých pastorevých příbuzných, případně u jednoho z návštěvníků Karolovy mše. Podávají se jak nejruznější romská jídla, tak cukrovinky. Vše se zapíjí vodou nebo limonádou. Alkohol je přísně zakázán.

O DEL HIN ČA JEKH Bůh je jen jeden

Mezi první otázky, když přijdete do zdejší komunity, patří: „V jaké jsi církvi?“

Jakákoliv odpověď je v podstatě nějakým způsobem správná. Špatná odpověď by ale byla, že nevěříte v nic.

Přes rozdíly mezi pastory, jejichž mše zdejší Romové navštěvují, ale Radvanka neztrácí komunitního ducha. Ač jedni nesouhlasí s výroky těch druhých, a dokážou se hodiny dohadovat, všichni beztak vědí, že Bůh je jen jeden.

Objevte svět romské knihy

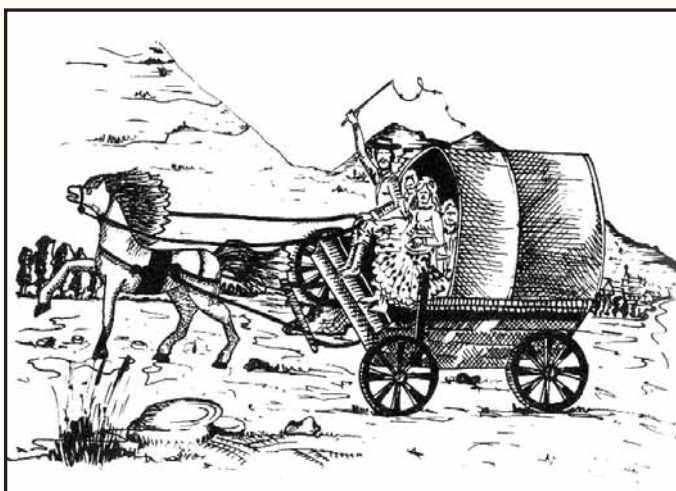

Tentokrát vám představíme spisovatele Andreje Giňa a jeho povídky ze souboru Bijav/Svatba.

Tragikomické příběhy z prostředí romských osad odehrávající se v první polovině minulého století vás pobaví i rozesmtní.

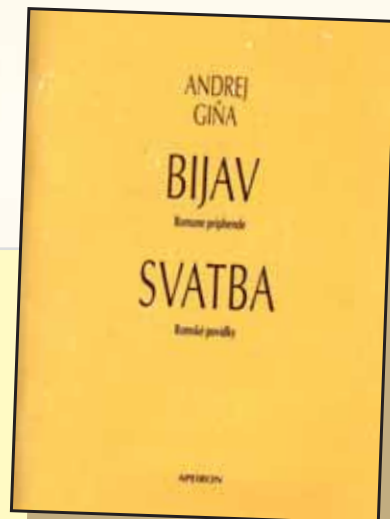
Andrej Giňa se narodil 1. 1. 1936 na východním Slovensku. Pochází z Tolčemeši, dnešních Šarišských Sokolovců, které se nacházejí v okrese Prešov. Jeho otec se úspěš-

ně živil kovářstvím a muzikou, neuměl číst a psát, lidé ho však vyhledávali pro jeho moudrost a bystrý úsudek. Také usiloval o to, aby jeho syn dostal vzdělání. Giňa vzpomíná, jak jako jediné dítě v osadě, chodil do školy. Jiným dětem totiž rodiče nedokázali obstarat pro školní docházku oblečení a boty. Za války, v roce 1942, viděl, jak přívrženci fašistického Hlinkova režimu bourají domy jejich osady. Po válce se rodina za práci přestěhovala do Rokycan. Výčet jeho zaměstnání je opravdu barvitý. Dva roky večerně studoval pedagogickou školu, nastoupil na vojnu, kde pracoval jako voják z povolání. Studoval zdravotnickou školu v Hradci Králové, aby mohl zastávat pozici zdravotníka pluku. Z rodinných důvodů se vrátil do Rokycan, vyučil se tavičem, pracoval jako řidič ve slévárně Žampírka, ve volných chvílích se věnoval hudbě. Aktivní je i v důchodu, společně se synem podniká – rozváží suroviny potřebné na výrobu tradičního romského jídla zvaného goja.

V padesátých letech, ještě na základní škole, ho k zapisování romských příběhů inspiroval lékař pan Jágr, který se přátelil s rodinou a poznal vypravěčské umění Giňových rodičů. Jednou mu řekl: „Vidíš tady ten kostel? Má velkou historickou hodnotu, a kdyby se zboursal, ztratila by se spousta krásy. A stejně je to s maminčiným vypravováním.“ Tak jsem si od mámy nechal vyprávět a zapisoval jsem to.“ (Citace z rozhovoru pro Respekt č. 37/2003, který vedla Karolína Ryvolová.) Jako mnoho jiných romských autorů i Andrej Giňa začal psát v češtině, neboť si nedovedl představit, že by se dalo psát romsky. Brzy poznal, že to, co mu znělo v uších romsky, napsané česky bylo jen stínem. „Nemělo to tu žitou šťávu. A tak jsem to zkomboval: vypravěče

jsem napsal česky a dialogy romsky. Povídku pak uvedla celou do češtiny Milena Hübschmannová a vysílali ji v rozhlase. Povzbudilo mě to a od té doby píšu romsky. Vidím, že to jde. Romština je krásný živý jazyk a byla by škoda, kdyby se měl ztratit.“ (Viz sborník Kale ruži, 1990.) Poprvé svou tvorbu publikoval ve věstníku Svazu Cikánů-Romů (1969–1973) Romano řil, a to autor-skou pohádku Pal e kaľ raňi/O černé paní. V roce 1991 vyšly jeho tři povídky Phuro/Dědek, Škiparis/Skypar a Bijav/Svatba, která dala název celé sbírce. V roce 2003 obdržel za tuto knížku povídek literární cenu Open Society Fund. Andrej Giňa pravidelně svými povídkami a pohádkami přispívá do romských periodik. Náměty jeho povídek často vycházejí ze vzpomínek na dětství na Slovensku, ze skutečných příběhů, které Giňa dokáže barvitě vypointovat. Zároveň však čtenáři sděluje svou zkušenost a názor („Ve svých povídkách chci ukázat Romům i Čechům, jak dříve žili Romové, jak se dovedli bavit a smát – i když hladověli, jak dovedli jeden druhému prokazovat úctu, jak drželi pospolu... Měli jsme sice hladový žaludek, ale duše byla sytá.“ Viz Kale ruži). Umí se na své postavy podívat s laskavým porozuměním, ale i kriticky. Většinu svých hrdinů dopřává v jejich těžkém životním údělu i chvilky radosti, nadechnutí. Výjimkou je povídka Phuro, strasti a smolařství Dědka žádnou úsměvnou situaci vybalancovány nejsou, protože i takový může být život přehližených a nevzdělaných Romů. Giňovy příběhy mívají blízko k příběhům židovské komunity, jejíž osud se té romské velmi podobá. Následující ukázka pochází z povídky Škypár. Stejnomen-ný hrdina si chce prostřednictvím koně zajistit úspěšnou živnost.

Škypár postavil manželku a dcery do řady, a když stály v naprostém pozoru, pronesl slavnostně: „Koupil jsem koně a vůz.“ „Kone a vůz?“ zeptala se žena nevěřičně. „Od koho?“ „Od Fialy.“ „A kdes na to vzal peníze?“ „Neboj se, všechno je v nejlepším pořádku. Fiala chtěl dát koně na jatka, tak jsem řek, že ho koupím. Budem jezdit s vozem po vesnicích sbírat starý hadry, vyděláme ohromný peníze a zaplatím. Víš, co to je? Nikdo z našich lidí tady u nás v Terni ještě neměl koně a vůz!“ Za dva dny přijel Škypár do osady s koněm a vozem. Kůň byla vychrtlá černá herka s bílou lysinkou. Výchvávající kosti držela pohromadě opelichaná kůže. Namáhavě táhl rozviklaný vozík. Na voze se pyšně vezl Škypár.

O Škiparis thoďa la romňa le čhajen te terďol andro šoros, Paris phenďa: „Cindom gres the verdanoro!“ „Save gres?“ „Savo verdanoro?“ pučľa e romňi napaťandos. „Kastar?“ „Somar ko Fijalas. Bikenda mange gres.“ „Khatar ifal o love?“ „Ma dara nič. Savo dovakerďam. O Fijalas kamelas te del le gres pro šľubrikos, phenďom, hoj les cinava. Phirava pal o gava, kidaha purane patave, so zarodaha, olestar leske poľinaha. Džanes, s'oda ela? Terňate mek graj nikas na has, aňi verdan!“ Vaj duje d'ivesenca anda o Škiparis grajores the verdanoro. O graj has kokaluno, kalo murdalipen parňa lisinkaha. O kokala ľikerlas jekhetane geraľi cipa. Bare pharipnaha cirdelas o kivaco verdanoro. Pro verdan bešelas o Škiparis sar raj.

Soubor povídek Bijav/Svatba vydal Apeiron 1991, do češtiny přeložila Milena Hübschmannová a Alena Smutná. Ilustroval Jan Oláh.

Tradiční romská řemesla s využitím přírodních materiálů

Do skupiny dřevozpracujících řemeslníků patří korytáři, košíkáři, výrobci košťat a rohoží ozdobných dřevěných holí, ale i výrobci nepálených cihel, tzv. valků. Většinu těchto řemesel ovládají někteří Romové dodnes.

Korytářství patří k tradičním řemeslům. Po staletí je stejnou technikou, stejnými nástroji a postupem u nás provozují rodiny tzv. rumunských Romů. Vyrábějí velká i menší koryta (na prasata, maso ze zabíjačky, na těsto), malé kulaté mísy s držadly-vahance, vařečky, lžíce, naběračky a další užité nebo ozdobné předměty. Dodnes jsou korytáři hlavně na východním Slovensku u Vranova nad Topľou, v Podgorodi a u Humenného a Bardejova, ale i na jihovýchodním Slovensku, ojediněle na jižní Moravě. Po mnoha generacích předávají znalost unikátní namáhavé řemeslné práce z otce na syna. Velká koryta vytesávají z kmenů starších topolů, které rozříznou na dvě poloviny a pak rozřežou podle délky koryta (150–180 cm), takže jich ze silného kmene vyrobí deset až šestnáct. Hrubé tvarování koryta provádějí speciálními sekerami (tover), na zaokrouhlování používají sekeru menší, na vydlabávání tzv. teslici (kapa tover) podobnou motyčce. Vnější část dokončují vyhlazováním delším nožem s rukojetí na obou koncích. Nástroje korytáři dědí a předávají svým synům. Při výrobě menších mis-vahanců a misek postupují podobně. Z větví zhotovují lžíce, vařečky, kvedlačky a jiné drobné předměty – dnes i upomínkové, které lze vyřezávat v zimě doma, zatímco koryta a velké mísy se vyrábějí na speciálním místě u potoka. Ještě do 70. let minulého století prodávali své výrobky po okolních vesnicích a na městských trzích. Dnes se řemeslu věnují už jen na objednávku – s výjimkou drobných předmětů, které mají vždy v zásobě a jejich prodej je záležitostí žen. Korytářstvím se dodnes žije ještě mnoho Romů Rudarů a Lingurarů (lyžičkářů) v Maďarsku a v balkánských zemích, zatímco u nás i na Slovensku je budoucnost řemesla ohrožena, protože mladí se mu už nechťejí věnovat.

Zhotovování košíků, opálek, košťat a rohoží bylo vždy zdrojem obživy mnoha usedlých Romů, kteří neměli jinou možnost zaměstnání – a je tomu tak často dodnes, zejména v romských osadách.

Košíkářství vždy bylo u našich Romů hodně rozšířeno, nejen na Slovensku, ale i v Čechách a méně na Moravě. Košíkáři se dělí na ty, kdo pletou jednoduché koše na brambory z vrbového neloupaného proutě, a na ty, kdo pletou koše a košíky z loupaného, tzv. bílého proutě, opálky, misky a malé košíčky na ruční práce nebo výrobky ozdobné. Nejzručnější z nich dělají i proutěný nábytek, koše na prádlo a jiné proutěné výrobky krásně vzorově vyplněné (kupř. v Brně, u Jihlavy, v Nacíně Vsi u Michalovců, u Rimavské Soboty a jinde). Krásné jsou také výrobky romských „loubkařů“. Pletou velké i malé opálky z loubků, které štípají ze dřeva, z větví.

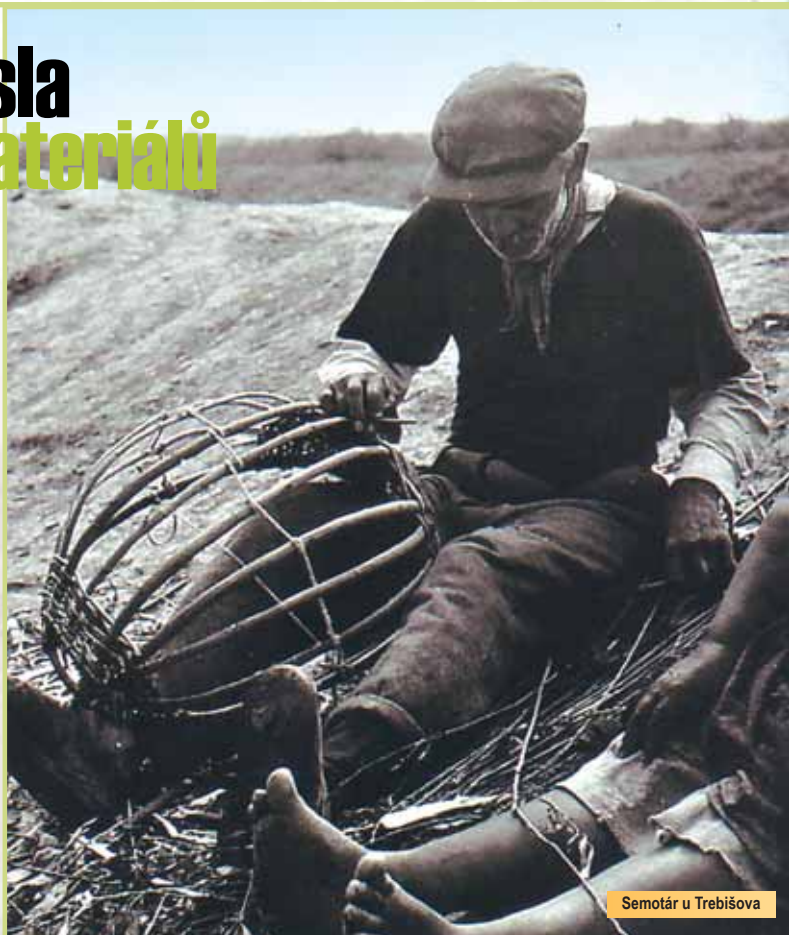
Tkání šňůrek na Krosienkách

Foto: archiv Náprajského muzea v Budapešti

což je zjednodušený ruční stav. V dřevěných destičkách (dorora) se vertikálně pohybují nitě ve vypálených šterbinách, vedle nichž jsou provlečeny nitě, a tak vznikne dvojité osnova. Konec osnovy měla žena obvykle připevněný k zemi nebo k palci u nohy. Na výrobu silnějších šňůr, lan a provazů, již se účastnili i muži, se používaly větší dřevěné „stávky“.

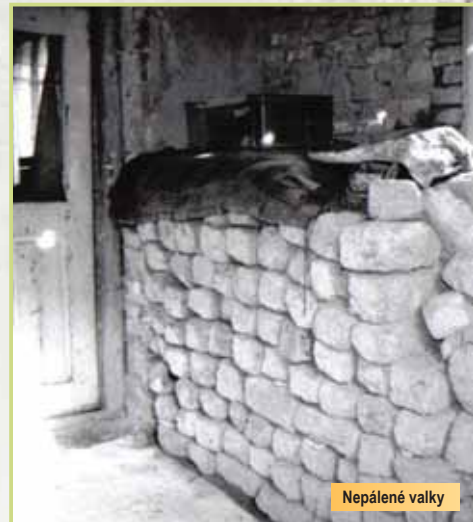
Výrobci košťat jsou považováni za méně zdatné, i když zhotovení pěkného a funkčně dobrého koštěte (metly) není jednoduché. Dodnes si jejich pletením přivydělávají mnozí starší i mladí muži hlavně v romských osadách. Vyrábějí z vrbového proutě dva druhy košťat: kulaté bez konstrukce s dřevěným pořízkem, okolo něhož pruty hrubšími konci přivazují; spodní část je určena na zametání. Druhým typem jsou košťata plochá, zhotovená z výpletu prutů shora na dřevěnou konstrukci s pořízkem. Jsou mohutnější a oblíbené dodnes, kupují se na odmetání sněhu.

Mezi přírodní materiály, které Romové vždy využívali, patří hlína. Ještě po 2. světové válce pomáhaly Romky moravským a slovenským ženám vymazávat stěny domů; hlínou se vyplňovala dřevěná konstrukce stěn. Tak se romští muži i ženy naučili stavět i své vlastní domky z laciného, v přírodě dostupného materiálu a začali vyrábět nepálené cihly – tzv. valky. **Výroba valků** je dodnes mnohde velmi rozšířená. Je poměrně jednoduchá. Očištěná jilovitá

Semotár u Trebišova

hlína se smíchá s vodou, překope a vymíchá šlapáním bosýma nohama, přidají se plevy a na kousky nakrájená sláma. Hmota se pak vtlačuje do dřevěné formy rozměrů 25x15x15 cm a do řad narovnané valky se nechají sušit na slunci. Do 60.–70. let Romové vyráběli valky i ve velkém na prodej, ale nyní už jen pro sebe, na stavbu svých domků.

Nepálené valky

Touto skupinou tradičních řemesel jsme prozatím uzavřeli náš malý seriál, který snad hlavně mladé Romy přivedl k zamyšlení nad tím, jak žili jejich otcové a dědové a co všechno ještě mnozí Romové dovedou (třeba vyrábět hudební nástroje...).

Hlubším zájemcům doporučujeme něco z této literatury:
kol.: Čemobilý život. Praha, Gallery 2000 (vyd. Výbor Dobré vůle Olgy Havlové)

kol.: Romové – O Roma, tradice a současnost. Brno, MZM 1999
Barsóny, Michal: Tradícia rómskych remesiel. WSA Bratislava 1993

Davidová, Eva: Bez kolíb a šiatrov. Košice 1965

Davidová, Eva: Romano drom – Cesty Romů 1945–1990. Olomouc 1995, 2. vyd. 2004

Daniel, Bartoloméj: O starém romském kovářství. In: Bulletin Muzea romské kultury, Brno 1995

Horváthová, Emília: Cigáni na Slovensku. Brno 1964

Romové mají svůj pavilon na benátském bienále

Benátské bienále je již tradiční událostí na mezinárodní kulturní scéně. Na 52. ročníku přehlídky umění byl 7. června poprvé v historii otevřen romský pavilon nazvaný Ztracený ráj. Až do 21. listopadu se na něm představuje šestnáct romských umělců z osmi evropských zemí. Česká republika v něm prozatím nemá své zástupce.

Proč Ztracený ráj? „Název vyjadřuje naši touhu obnovit stav, který se zdá rajsý – romské umění je v něm plně emancipovaným členem mezinárodní umělecké obce,“ uvedla kunsthistorička a kurátorka romského pavilonu Timea Junghaus. Pavilon byl jako první v historii bienále vytvořen na etnickém základě. Timea Junghaus vznik romského pavilonu odůvodňuje slovy: „Tato sekce chce protestovat proti negativnímu, cílevědomému stereotypu Romů právě šířením jejich odlišného obrazu. Ten zahrnuje sofistikované současné romské umění a schopnost uvažovat o problémech. Tímto zároveň chceme prezentovat romské umění na mezinárodní úrovni a podporovat tak kreativitu, sebevyjádření a sebevědomí Romů. Konečně je také cílem vytvořit spojení mezi vládou, Evropskou unií a občanskou společností a překonávat s jejich pomocí podstatné sociální problémy Romů.“

Romský pavilon patří letos k nejvyhledávanějším částem benátského bienále. Jen během prvních tří týdnů ho zhlédlo přes tři tisíce návštěvníků. Seznámili se například s uměním Dusana Ristiće původem ze Srbska, Rumunů Mariana Petreho a Mihaely Lonely Cimpeanu či Daniela Bakera z Velké Británie.

Organizátory Romského pavilonu jsou maďarský Open Society Institute, Allianz Kulturstiftung z Německa a nizozemská European Cultural Foundation.

I Gabi Jimenez – Karavany

István Szentandrassy – Ilustrace

PAUL POLANSKY GYPSY TAXI CIGANSKI TAXI

Zdroj: www.paulpolansky.com

Literární projížďka v cigánském taxíku

Není to poprvé, co se americký spisovatel Paul Polansky ve své knize věnuje Romům. Touto, nazvanou Gypsy taxi – Ciganski taxi, se již blíží hranici desíti knih pojednávajících o osudech Romů. Stačí vzpomenout na sbírku poezie Dvakrát tím samým – básně o romském holocaustu z roku 1998 či knihu Bouře vydanou o rok později. Zachytil v ní osudy Romů, kteří přežili holocaust.

Cigánské taxi je sbírkou básní, jejichž prostřednictvím autor zhmotnil své zážitky z osmiletého pobytu mezi kosovskými Romy. Do válčícího Kosova přijel v roce 1999, aby jako dobrovolník pomáhal v romském uprchlickém táboře. Coby řidič nejen vozil pacienty do nemocnic, ale díky automobilu pomáhal rovněž navázat zpfetřhaná pouta mnohých rodin, které byly rozděleny válkou.

„Paul si vedl deník, do něhož zapisoval každou cestu automobilem, koho a kam vezl. Když jsem jeho zápisky objevila, jenom za tři měsíce jsem napočítala na 400 cest a téměř 1100 Romů, kterým tímto pomohl. Několikrát denně po dobu tří měsíců vozil lidi

do nemocnic, mezi nimi vykladače karet, muslimské duchovní i členy rodin, které žily v důsledku války odděleně. Během těchto cest Paul rozmlouval s lidmi o jejich původu, tradicích a zvycích. Díky tomu, že žil přímo mezi námi, znal mnohé z toho nezprostředkovaně,“ píše v úvodu knihy Miradija Gidzic, kosovská Romka, jejíž dům byl za války vypálen. Dnes je prezidentkou Nadace kosovských romských uprchlíků. „Doufám, že tyto básně umožní lidem představit si život Romů v Kosovu. Některé z našich tradic jsou již zastaralé a je potřeba je změnit, zejména ty, jež se týkají žen. Ale jak prozrazují Paulovy básně, naše tradice je jediná reálná věc, která nám po válkách na Balkáně zbyla,“ dodává v úvodu.

Sbírka Gypsy taxi – Ciganski taxi vyšla v dvoujazyčném, anglicko-srbšském vydání.

Objednat ji lze na adrese www.krrf.com

Kniha plná magických obřadů

Hana Preinhaelterová se řadí k významným českým bengalistům. Český čtenář se již dvakrát mohl prostřednictvím jejích děl blíže seznámit s životem bengálských hinduistů. Přechodové rituály byly tématem knihy *Hinduista od zrození ke zrození* a v knize *Moje bengálské přítelkyně* vypráví autorka své zážitky z pobytu v Indii.

Nová kniha *Ó Matko Lakšmí, dej mi dar!* zavede čtenáře zpět do Bengálska. Duchovno, obřady, svatostánky – to vše je úzce spjato s životem každého hinduisty. Už méně známé a také cizinci a mnohdy i mužskými příslušníky vlastní rodiny těžko spatřitelné jsou magické obřady žen. Hana Preinhaelterová nyní touto knihou pootevřává dveře bengálských domů a vstupuje do míst, kde se ženy denně oddávají nejrůznějším obřadům. Zajišťují si jimi plodnost, ochranu dětí, štěstí či bohatství.

Kniha svým provedením připomíná jakousi obřadní knihu, kterou by zvědavá čtenářka mohla snadno použít jako návod, zatoužila-li by si zajistit například štěstí pro svou rodinu. Je rozdělena do kapitol podle jednotlivých bohů a bohyň majících moc ovlivnit život hinduisty. Následuje popis toho, co je k oběti zapotřebí, kdy a kde je nejvhodnější ji vykonávat. Pro reálnější představu předkládaných obřadů slouží legendy a pradávne příběhy, jež tvoří tečku za každou kapitolou. Autentický ráz knihy umocňují ilustrace Kláry Šimečkové, která dva roky studovala malbu na univerzitě Višvabháratí v Šántiniketanu.

Pojďme si nakonec zalistovat úvodem knihy a přečíst si, jakým rituálem začíná den Aparádžita, profesorka angličtiny žijící se svým bengálským mužem, strojním inženýrem, na jednom pražském sídlišti: „Každý den ráno se před obětí osprchuji, obleču si čisté sári a uklidím koutek, kde mám sošku Lakšmí. Pak usednu na zem před bohyní, zapálím lampičku a vonné tyčinky a soustředím se na péči o Matku Lakšmí, jako bych pečovala o milého člověka. V duchu ji umyji, v duchu ji podám k jídlu nějaký pokrm a pro potěchu květy. Přitom tiše opakuji mantru, kterou jsem v Kalkatě dostala od svého duchovního učitele, když mě přijal mezi své žáky. Nakonec v duchu požiji pokrm, který jsem Matce předložila, a ještě chvíli rozjímám nad její velikostí a láskou. Celá oběť trvá asi půl hodiny. Vstávám od ní uklidněná, očištěná, soustředěná na vznešené věci. Teprve potom si jdu připravovat snídani a pomalu se vracím do tohoto světa. Je pro mě důležité začínat den takto a ne, jak to dělá můj muž, televizními zprávami, kde mu hned po probuzení předvedou všechny katastrofy, podvody a smrti, ke kterým za včerejšek na zeměkouli došlo.“

Za málo peněz hodně muziky...

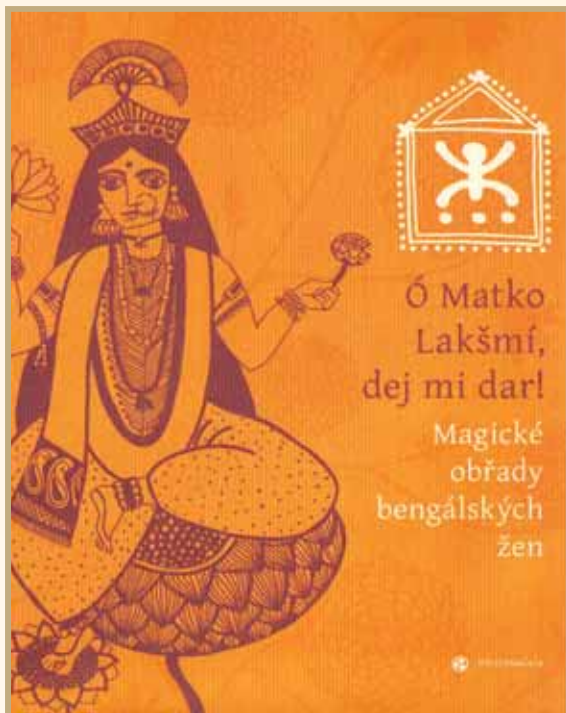
... aneb jak to zařídit, aby i romské talentované děti ze sociálně slabých rodin mohly navštěvovat umělecké školy.

Právě z toho důvodu vzniká nyní v Banské Bystrici na Slovensku nová Základní umělecká škola Lavuta. Další pobočky bude mít v obci Čierny Balog a Stožok. Dětem zde bude poskytnuto vzdělání v klasických uměleckých oborech, jakými jsou tanec, hudba a výtvarná výchova. Podle Alexandra Daška ze sdružení Lavuta bude činit školné na půlrok pouhých 250 slovenských korun. Předloží-li však rodiče doklad o hmotné nouzi, bude studium pro jejich děti úplně zdarma.

První žáčky škola uvítá už začátkem září,

zájemci se však mohou přihlašovat až do půli října. Celkově hodlají přijmout na 350 dětí. Banskobystrické sdružení Lavuta má zkušenosti s výukou romských dětí již z minulých let, kdy provozovalo Centrum vzdělávání a výchovy romských dětí a mládeže.

Radka Steklá

Minikurs romštiny

Text: Jarmila Balážová / Ilustrace: Jiří Miňovský

Překlad: Rena Horvátová

1.

Julka: Rudy, jak najdeme ulici, kde bydlí babička?

Rudy: Podívej, tamhle je nějaký člověk, zeptám se.

E Julka: Rudi, sar arakhaha, kaj bešel amari baba?

O Rudis: Dikh, kode hin vareko, phučava lestar.

2.

Rudy: Dobry den, můžete nám poradit?

Pan: Vy jste Romové? A odkud jste?

Rudy: Z Prahy. Máme tu babičku. Margitu Demetetrovou.

O Rudis: Lacho dives, šaj amenge zdohadlinel.

O Rom: Tumen san Roma? U khatar san?

O Rudis: Prahatar. Hin amen kade baba. Vičinel pes Margita Demetetrová

3.

Pan: Vy jste od Margity! Tak to jsme rodina. Já jsem váš prastrýc.

Julka: To nás těší. Vezmete nás k babičce?

Pan: No jasně. Pojdte, už na vás čeká!

O Rom: Tumen san la Margitakere! Oda sam famelia. Me som tumaro phuro ujcus.

E Julka: Ta amen sam rado. Šaj amen len ke baba?

O Rom: He, lava. Aven, imar pre tumende užare!

Handicap není překážka

Květa Telváková je devěťadvacetiletá mladá žena, která miluje sport. Závodně, plave, hraje stolní tenis, dělá lehkou atletiku, jezdí na koni, lyžuje, hraje badminton a několikrát se umístila v mezinárodních turnajích a v posledních několika letech se pravidelně umísťuje na předních místech na mistrovstvích republiky ve stolním tenise. V loňském roce byla vyhlášena nejlepším sportovcem v Pardubickém kraji.

Květa však není obyčejný člověk, jak říká její trenérka, je jedinečná. Trpí těžkým mentálním postižením, které jako by umocňovalo její pohybové nadání.

Do ústavu sociální péče, kde v současné době žije, přišla v roce 1991. Neměla v životě to štěstí, že by mohla žít v rodině, a na několik setkání s rodiči stále vzpomíná; ti už bohužel nežijí. V občasném kontaktu je pouze s bratrem a jeho rodinou. Jejím domovem se stal právě ústav ve Skřivanech, kam ve svých 13 letech přišla z Internátní školy a dětského domova v Dolním Lánově. Absolvovala speciální školu a po letošních prázdninách nastoupí k dalšímu studiu v Praktické škole v Hradci Králové.

Od příchodu do ústavu Květa vynikala pohyblivostí a radostí ze sportu. Automaticky ji zařazovali do kroužků pohybových cvičení a začala zkoušet i různé druhy sportu. Její zájem byl opravdu široký: atletika, lyžování, plavání, přehazovaná, cyklistika, jízda na koni, badminton a v neposlední řadě stolní tenis. Ve všech sportech má výborné výsledky, ale profesionálně se věnuje pouze plavání a stolnímu tenisu. V plavání soutěží ve skupině B, která značí těžké postižení, a zpravidla se umísťuje na medailové pozici. Její trenérkou a osobní oporou se stala paní Svobodová, která je pro Květu nejdůležitější osobou a svou svěřenku velmi podporuje. „Máme se rády, jsem s trenérkou velmi často. Navštěvují ji i o víkendech u ní doma a ona se mnou jezdí za mým bratrem domů,“ říká o trenérce Květa.

Od roku 1991 je členkou Klubu speciálních olympiád Slavoj Skřivany a členkou Českého svazu mentálně postižených sportovců. Se soutěžením začínala

Mezi romskými dětmi a mládeží je mnoho pohybově nadaných osobností, ale některým z nich chybí to nejdůležitější, vytrvalost, snaha a chuť pravidelným tréninkem zlepšovat dovednosti ve vybraném sportu, zkrátka chtít být ten nejlepší.

v jednodušších sportech, které jí daly fyzický a koordinační základ pro další sportovní aktivity. Svými výkony si již několikrát vydobyla možnost zúčastnit se mezinárodních soutěží. Sportovní kariéru začínala lehkou atletikou a lyžováním a v rámci Speciálních olympiád se vždy umísťovala na prvních místech národních soutěží, takže byla vylosována i na mezinárodní soutěže. První z nich absolvovala již v sedmnácti letech. Českou republiku reprezentovala ve

Spojených státech v lehké atletice (běh 100 m a skok daleký) na Letních světových hrách speciálních olympiád v USA v New Havenu (stát Connecticut) a v r. 1997 reprezentovala na Zimních světových hrách speciálních olympiád v Kanadě v Torontu v běhu na lyžích; tehdy získala na trati 1 km zlatou medaili. Pravidelně se také zúčastňuje paralympiád, kde vždy dosáhne na nějaké ocenění.

Květa už několik let trénuje stolní tenis, který není pro mentálně postiženého sportovce snadný. Musejí sloučit rozumovou a po-

hybovou taktiku a rychlé reakce nejsou pro ně jednoduché. Květa však měla jasný cíl, mistrovství republiky pro mentálně postižené sportovce. „Aby se vypracovala do čela mistrovství republiky, které pořádá Český svaz mentálně postižených sportovců, vyžadovalo to i získávání zkušeností v oddílech stolního tenisu hraním se zkušenými hráči, což nám umožnily s velkou ochotou oddíly ST v Chlumci nad Cidlnou a posléze v Novém Bydžově, kde všichni hráči s členkami mého oddílu ochotně spolupracovali, což bylo velice užitečné a jsme za to vděční,“ světuje se trenérka paní Svobodová. V té době bylo již jasné, že Květa bude nejuspěšnější právě ve stolním tenise a začala se účastnit mnoha závodů. Díky výsledkům na mistrovství republiky a své tréninkové aktivitě byla zařazena do reprezentačního týmu stolního tenisu a závodila na mnoha mezinárodních soutěžích, kde však ještě nedosáhla medailových míst, ale patřila k dobrému středu. V roce 2006 se však umístila na 2. místě v mezinárodním turnaji organizovaném Českým svazem mentálně postižených sportovců, vyhrála první místo na mezinárodním turnaji speciálních olympiád a samozřejmě se umístila i na mistrovství České republiky ve stolním tenisu pro mentálně postižené, kde skončila třetí. Bohužel v tomto turnaji doplatila na zranění ruky, kterou si léčila po těžké zlomenině.

Tentýž rok byla vyhlášena nejlepší sportovkyní Pardubického kraje. Konkurence byla velká, protože nominováni byli všichni sportovci a Květa byla mezi nimi jediná mentálně postižená. Na mistrovství republiky se Květa umísťuje pravidelně již několik let, dvakrát je vyhrála, jednou skončila druhá a jednou třetí. V současné době se připravuje na mistrovství světa, které proběhne letos v Japonsku a také na mistrovství republiky, jež se bude konat v listopadu. „Květušku čeká ještě dlouhá cesta a na ní poctivý trénink, na který se ale velice těší,“ říká paní Svobodová. Květa sama má však jasno. Stolní tenis je teď na prvním místě a nikdy by ho už za jiný sport nevyměnila.

„Závěrem bych chtěla říci všem, kdo sportují: Mezi romskými dětmi a mládeží je mnoho pohybově nadaných osobností, ale některým z nich chybí to nejdůležitější, vytrvalost, snaha a chuť pravidelným tréninkem zlepšovat dovednosti ve vybraném sportu, zkrátka chtít být ten nejlepší. Bez těchto vlastností talent neznamená nic a dá se s ním uspět jen v základních soutěžích, opačná cesta však vede až k možnosti reprezentovat ČR. A to je to, proč je Květa Telváková úspěšná sportovkyně, i když ne vždy má na krku medaili. Zúčastňuje se všech tréninků, které jí naplánují, zvyšuje si fyzickou zdatnost i dalšími sportovními činnostmi, kterým věnuje volný čas. Má i další koníčky: kreslí, vytváří nádherná zvířátka z korálků. Navíc je to člověk s velkým srdcem, má každého ráda a každému chce dělat radost. Jsem přesvědčená, že by mohla být vzorem všem mladým lidem,“ vzkazuje paní Svobodová všem sportovcům.

Táborák, nebo brigádu?

Prázdniny se dají prožít různě, ale ať tak či tak, mít dva měsíce volno je prostě neuvěřitelná vymoženost, kterou zřejmě doceníme, až budeme muset coby zaměstnanci zvažovat každý den určené dovolené. Ach jo. Zatím ale máme to štěstí, že je prostě máme a díky nim i spoustu zážitků, na které budeme vzpomínat ještě dlouho. Jasně, že záleží na financích, rodině, kámoších, naší vlastní aktivitě i štěstí, jak proběhnout ale vždycky se dá něco vymyslet. Já na ty svoje letošní dva měsíce volna budu vzpomínat moc rád, to mi věřte, jsou protkány stanováním, bouřkami, romantikou i zajímavými setkáními.

Jak jste prožili prázdniny? Kam se o prázdninách nejraději vracíte? Těšíte se vůbec do školy? A pracovali jste v létě někde? Pokud ne, máte ještě šanci začít v září, jak se v Našima očima dozvíte. O zážitky z dovolené, tábora, nebo i letní brigády se s námi podělte i vy, milí čtenáři, a to na adresách romea@romea.cz nebo na tomasbystry@seznam.cz! Těšíme se!

Tábor – „opruz“, nebo pohoda?

Jezdíte na letní tábory rádi, nebo dáváte raději přednost dovolené s rodiči někde u moře nebo na chatě? Mám plno kamarádů, kteří na tábory jezdí už od malička a dnes na nich působí jako pomocní instruktoři, a to i bez nároku na jakýkoliv honorář. Těší se na ně celý rok a „táboráckou“ atmosféru vychutnávají, jak jen mohou. Druhá skupina mých kamarádů o prázdninách není na jakýkoliv režim zvyklá, a tudíž dětské letní tábory jakéhokoliv druhu nesnáší. Přijde jim přihloupě poslouchat pokyny vedoucích i během dvouměsíčního volna, dost jsou na rozkazy zvyklí ze školy i z domova přes celý školní rok. Na tábory přestali jezdit buď už jako malé děti, anebo to raději nezkoušeli vůbec. Možná ale stojí za to na některý z táborů zajít. Poznáš tam mnoho „kámošů“,

možná se naučíš samostatnosti a určitě si užiješ hodně legrace. Typů táborů je skutečně mnoho, záleží na tom, co tě nejvíce zajímá. Můžeš si vybrat tábor astronomický, jazykový, počítačový, sportovní, s koňmi, výtvarný, modelářský nebo třeba i taneční. Výběr je určitě pestrý. Na internetu nalezneš o letních táborech nespočet informací.

Co takhle „brigošku“? Firmy ztrácejí zájem!

O prázdninách dá někdo přednost na prostému odpočinku na chalupě, u moře nebo jen „poflakování se“ po ulicích. Jiní upřednostňují finanční výdělek, a tak si během prázdnin seženou brigádu.

Brigáda vám může přinést nejen peníze, ale když seženete místo v oboru, také užitečnou praxi. A pokud je s vámi firma spokojená, může se stát, že vám po ukončení studia nabídne trvalý pracovní poměr. I se sháněním brigád to ale není úplně jednoduché. Už v červnu jsou mnohá dobrá místa obsazená. Odborníci říkají, že pokud chcete vybírat z většího množství brigád, naplánujte

Eliška,
15 let, gymnázium

Do školy se teda netěším! Většinu času jsem o prázdninách trávil doma, o víkendech jsem jezdila na venkov ke známým. Také jsem prodávala takové magnety se zvířátky. Výtěžek z prodeje půjde na nemocniční zařízení pro nemocné děti. Jedná se o charitativní činnost, tomu dávám přednost.

Michal,
13 let, základní škola

Prázdniny jsou super! Ale do školy se taky těším, hlavně na kamarády. Každý rok jezdíme k moři do Chorvatska. Jednou bych tam chtěl i pracovat, ale to až budu starší. Určitě si tam rád vydělám nějaké peníze, bratranec pracuje v jednom fast foodu a docela se mu tam líbí.

Miroslava,
14 let, základní škola

Do školy se moc netěším. Každoročně jezdíme na Slovensko, kde bydlí příbuzní. Letos k nám ze Slovenska přijely na prázdniny mé sestřenice. Moc se jim tu líbí. Chodíme se koupat, ale na žádné tábory nejezdíme.

David,
15 let, základní škola

O prázdninách hlavně odpočívám, protože během celého školního roku hraju závodně hokej. Samozřejmě že také v létě sportuji, nejčastěji si chodím někam zaplavat, pokud svítí sluníčko. Brigády zatím moc nepreferuji, ani letní tábory, spíše uznávám rodinnou dovolenou u moře.

si práci na srpen či září, nabídka volných míst je totiž větší. Navíc letos nový zákoník práce, platný od ledna, pěkně zkomplikoval studentům život. Zájemci o brigády mladší 18 let smějí podle něj pracovat maximálně šest hodin denně a ne více než třicet hodin týdně. V praxi to znamená, že firmy o mladé brigádníky ztrácejí zájem.

Kolik se orientačně platí za hodinu práce?

- asistentka 70–90 Kč/hod
- doplňování zboží 65–75 Kč/hod
- hosteska 100–180 Kč/hod
- úklid 65–75 Kč/hod
- skladové práce 65–80 Kč/hod
- telemarketing, průzkumy trhu 100–200 Kč/hod

Chvilí trvá Stát se dobrým politikem

Někdo si myslí, že pokud je člověk mlád, neví o životě, starostech a pracovním koloběhu své. I já jsme si to myslela, ale pouze do té doby, než jsem poznala šestadvacetiletou Denisu Berouskovou Pechovou, mladou ženu, která je již čtyři roky vdaná za stejně starého Matěje. Již při prvním setkání s touto mladou dámou vás osloví její ryzost a naprostá otevřenost. Denisa je totiž člověk, který ví přesně, co od života může očekávat.

Denisa Berousková pochází z Kolína, kde žije a pracuje jako sociální pracovnice občanského sdružení Prostor. „V Prostoru pracuji od ledna jako sociální pracovnice programu, který kromě jiných služeb nabízí služby poradenského centra pro drogově závislé spoluobčany, nízkoprahového klubu a projektové kanceláře.“ Denisa se věnuje zejména poradenství a asistenci klientům na úřadech. Do té doby, než dostala nabídku pracovat v o. s. Prostor, působila tři roky na Městském úřadě v Kolíně, kde její služby byly podobného charakteru jako v Prostoru. Její další prací je překládání romského jazyka do českého pro soudní potřeby. „Z romštiny tlumočím při samotném soudním přelíčení a to mě opravdu baví. Často také překládám různá usnesení a rozhodnutí. Práce s lidmi má ale i zápornou stránku, a tak se i já jako každý člověk občas setkám s nevděkem okolí a to mě opravdu zabolí. Přesto se dokážu nad to povznést a jít dál, jelikož si říkám, že je v České republice mnoho občanů, kteří pomoc sociálního pracovníka zkrátka potřebují.“

Denisa má dvě mladší sestry a jednu neteř; rodina pro ni znamená stabilitu, zázemí a domov, kam se vždycky může vrátit. „Od té doby, co mému manželovi umřeli oba rodiče, si uvědomuji, jak je život křehký a vzácný. Začala jsem více času trávit se svou rodinou.“ Denisa se vdávala na dnešní poměry celkem brzy. Tehdy jí bylo dvaadvacet let a manželství bylo jedním z mnoha životních krůčků této mladé ženy. Jak sama říká: „Vztah zpečetěný manželstvím nabude najednou úplně jiného rozměru, nežli je chození dvou mladých lidí. Takový svazek obnáší své klady a zápory, přesto nelituji, jelikož jsme se s manželem brali z opravdové lásky. Občas se mi stane, že se lidé, i ti starší, diví, že jsem v dnešní době vdaná. Tak například dnes se tomu podívala jedna paní, kterou jsem potkala ve vlaku cestou do Prahy. A jak čas ubíhal, daly jsme se obě do řeči. Mohu vám říci, že mě její údiv celkem pobavil.“

V současné době studuje stejně jako její mladší sestra Anna druhý ročník Vysoké školy politických a společenských věd, obor politologie, v Kolíně. „Politologii studuji právě proto, že mě zajímá současná politika. Mrzí mě, že v politice nemají větší zastoupení Romové. Já sama jsem prošla politickým výcvikem, který pořádalo občanské sdružení Athinganoi. Myslím, že jsem díky výcviku měla možnost získat mnoho informací, které určitě později využiji. Přesto jsem si vědoma, že z jednoho výcviku se nikdo politikem nestane. Často říkám, že dobrým politikem

se člověk stane v průběhu několika let a to jen, pokud se tomu již nějakou dobu aktivně věnuje a nabude patřičných zkušeností.“ O Denise vím, že zkušenosti opravdu sbírá ze všech stran. Je členkou bytové komise a také sociální a zdravotní komise v Kolíně. Kromě jiného si vyzkoušela kandidaturu za politickou stranu SNK-ED. Přesto, jak říká, musí nasbírat mnoho zkušeností, aby mohla vstoupit do opravdu velké politiky. „Nejvíce sympatizuji se stranou ODS, do které bych jednou v budoucnu chtěla vstoupit. Názory této strany mi přijdou hodně radikální, já radikální názory ostatně také zastávám. Do politiky vstoupím ve chvíli, kdy mi trochu odrostou děti, které s Matějem plánujeme.“ Na otázku, co si nejvíce v současné chvíli přeje, odpovídá bez většího zaváhání. „Mým přáním je, aby rodiče co nejvíce podporovali vzdělání svých dětí, a také, aby se na školách začal vyučovat romský dějepis.“

Deniso, co pro tebe znamená štěstí?

Před 26 lety jsem měla opravdu velké štěstí. Narodila jsem se do rodiny, která mě má opravdu ráda a která mě podporuje. No a také jsem potkala svého manžela Matěje, se kterým bych se chtěla celý život dělit o radosti a strasti.

Nezbývá než Denise popřát štěstí v jejím už tak bohatém životě.

Foto: archiv Ciganos d'Ouro

Pyrenejská radost od Ciganos d'Ouro

Album Sal od portugalské kapely Ciganos d'Ouro je pozoruhodné. Vzniklo na základě romské muziky a zároveň přirozeně přemostuje Středozemní moře. V hudbě devíticenné skupiny kolem zpěváků Sergia Silvy a Josého Pata se velmi elegantně, jiskrně a romanticky spojují portugalsko-španělské a arabské motivy. Je to hudba horká a vášnivá jako letní den ve Středomoří, aniž by člověka atakovala silou. Její tep je křehký, strunný, opírá se o jemný tep bicích nástrojů a vzdušnou atmosféru.

Není divu, zázemím Ciganos d'Ouro je hraní v okruhu portugalské rodinné komunity a přátel, od roku 1994 si skupina nacházela další a další posluchače na severu i východě Evropy. Letos se objevila na pražském festivalu Khamoro.

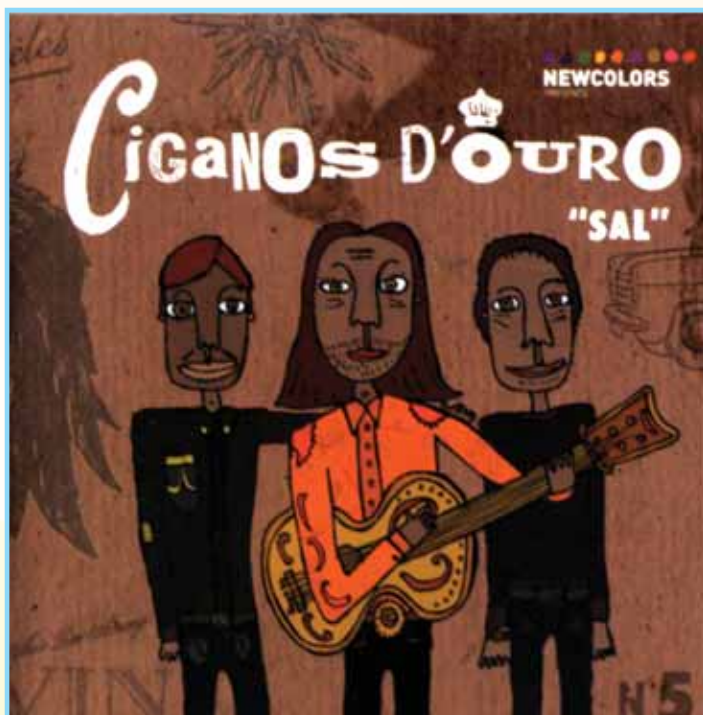
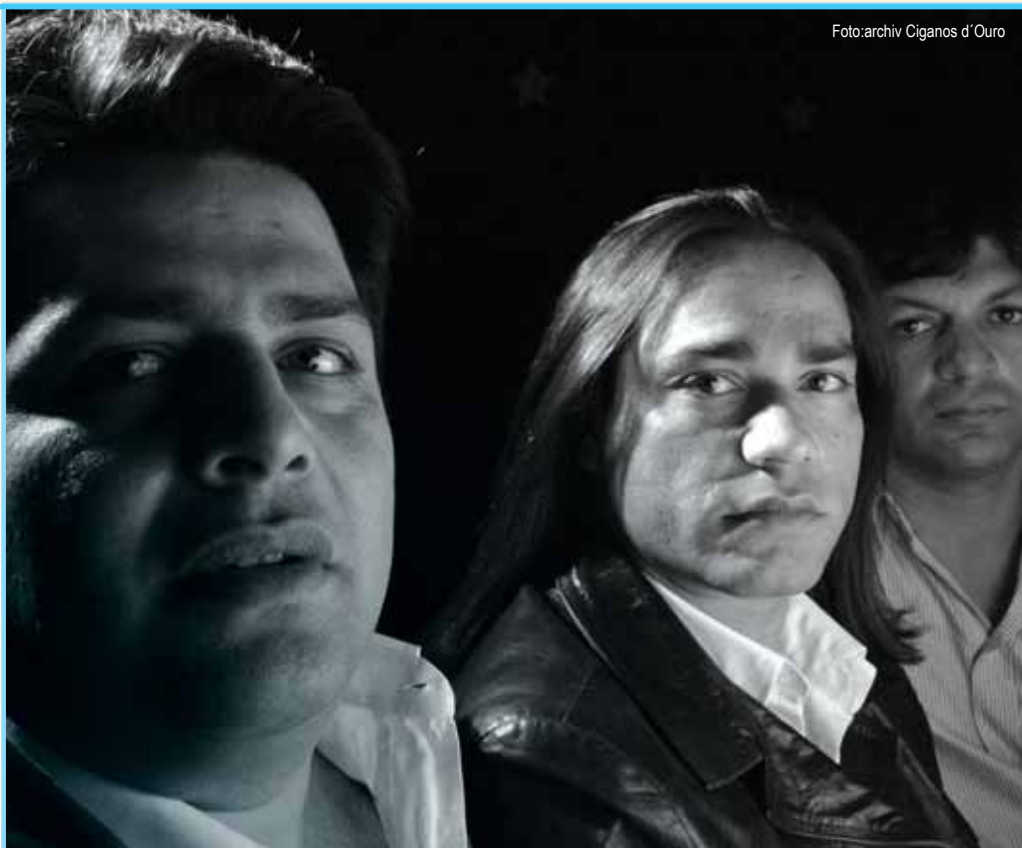
V sestavě Ciganos d'Ouro, což v překladu znamená Zlatí hoši, má korunní roli hlas kytaristy Josého Pata, který spolu se Silvou patří k zakladatelům skupiny. Skladba La Madrugá je na albu Sal postavená skoro celá na vokálech. Má přidech balady, s typickými ozdobkami ve zpěvu, které člověka odnesou na horký jih, píseň se nese volně, její rytmus je hodně cítit uvnitř.

Tradici balad, podtržených flamenkovými a romskými rytmy, má také píseň Palabras del Luz, kterou složil kytarista José Pato.

Jeho táhlý zpěv se doplňuje s kytarovými vyhrávkami, které v mezihře přebírají od hlasu roli sólového nástroje, a když se přidá další kytarista Francisco Montoya společně s rytmickou sekcí, nikdo asi neodolá a začne tančit.

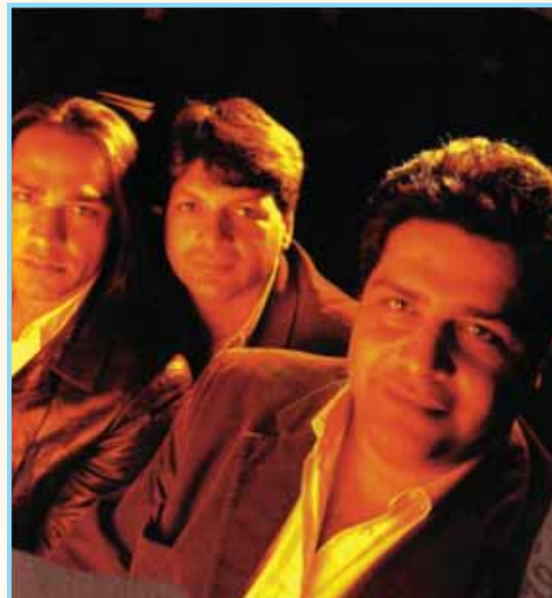
„My taky máme housle, ale hlavním nástrojem zůstává kytara,“ říkají členové kapely.

V tomto řečneme tradičním duchu se nese část desky, ve které více vystupují sólově instrumentální nebo vokální složka. V obojí směru kapela prokazuje obrovský cit pro píseň, žádná skladba není natažená na neúnosnou míru, nejde

ani o samoúčelnou exhibici. Posluchače nese vlna s rytmickým tahem tanga, bolera, samozřejmě jsou zde kaskádové vyhrávky flamenka. Ale v přirozené hudbě Ciganos d'Ouro nelze oddělit jedno od druhého. Velká výhoda je, že člověk přestane tuhle muziku rozebírat, jakoby vypne mozek a oddá se jí, stejně jako hlasu José Pata. Ten se vedle baladické polohy vzepne i k toreadorskému předvádění a v určitých momentech vyskočí až do dramaticky naléhavých výšek.

Výhodou kapely je, že si skládá vlastní romské písně a zároveň těží z tradice portugalské hudby, která jí dává jakési ukotvení na hispánském poloostrově. K jeho historii patřili i Arabové či Maurové, kteří se otiskli rovněž do kultury. Možná i proto nebylo pro skupinu obtížné, aby s velkým citem přijala na desce Sal arabskou muziku rai. „Snažíme se kombinovat cikánskou hudbu s hudbou rai. To je populární hudba v severní Africe, tedy arabská hudba. Naše skupina hraje už několik let, ale teprve před nedávnem jsme začali mísit cikánskou hudbu s rai,“ řekl k tomu zpěvák Sergio Silva. Skladby jako El Sur, které se jakoby rozpinají do Afriky, patří na albu k nejpřitažlivějším. Přitom kapela nekoná své hudební výlety okatě, spíše se snaží, aby se arabské motivy proluly s romskými a hudba plynula velmi přirozeně, jako by vyvěrala z jednoho zdroje. Není to žádná koláž. Dodejme, že první desku La Casa vydala skupina v roce 1996, o tři roky později přišla s titulem Libertad, následovala deska Maktoub (2001). Album Sal se objevilo na trhu loni a rozhodně stojí za pozornost. I pro schopnost Zlatých hochů překročit stín Pyrenejského poloostrova, což tahle kapela prokazuje i svými koncerty.

2–3

O ačhibena

Kisitindŕa o Zdeněk Ryšavý

Pre duj seri tumenge anaha charne the bareder hiri the informaci pal e jag andre ubitov-
ňa vaš o čore fameliji andro Kysucké Nové Mesto pre maškarutno Slovensko, pal e če-
chiko politika the e kritika, so dine o romane organizaciji khatar o šov evropske thema,
vaš e situacija pro than, kaj has o koncentračno taboris andro Lety u Písku, o hiros pal
oda, hoj buter sar šel srbske Roma denašle andre Rumunsko the mangelas o azilos.

4–5

Phučas vaš tumende

E Radka Šteklá:

E Klára Orgovánová vakerel pal lekero tele thoviben khatar e funkcija

E Vláda Slovenské republiky (o rajaripen) thođa la Klára Orgovánová andro d'ives 20. 6.
tele khatar lakeri funkcija sar zaačhađi vaš e romaňi komunita. O oficialne lava the sar
has kada kerdo, ande but phučibena. Vašoda kamahas te šunel so duj seri the la Klára
Orgovánová the le dujte šerales khatar o rajaripen SR le Dušanis Čaplovičis. Zijand, hoj
jov amenge kij'oda na phendŕa nič, bo has les but aver buťi.

6–8

Le čhoneskeri reportaža

O Adam Pospíšil:

E Bedřiška pre duj droma

Akana hin but te šunel zorale lava mujal o Roma, u phenen len amare anglune politikara
the o politički. O autora gejele pre severní Morava, te džanel, so hin čačipen pro lava, so
phendŕa e šerali e Liana Janáčková, kaj e kolonija Bedřiška hin e lokalita, savi kempel
te perel andre izolacija.

9

O komentaris

E Jarmila Balážová:

Sar visal'ol e politika pro Čechi?

Pal o lava mujal o Roma, le čechike politikarendar, kempel te duminel, so pes šaj visar-
ďa pre politicko arena. Sar oda, hoj varesave politikara džan dži pal o agor, u o korektno
l'ikeriben, savo o demokraticke seri l'ikerenas, čhiven het? Čačes pes na del pal o trin
berša le Romenca te dživel? Abo hin oda aver?

10–11

O komentimen ačhiben, e anketa

E Veronika Kamenická:

Le manušenge kempel te sikh'ol the sar hine phureder

Adaďives imar sako džanel, hoj o sikh'uvipen (škola) hin igen angluno. Soske o Roma
na birinen avri te sikh'ol? Džanela o štatos soha kada te visarel? So o Roma, džanen,
hoj hin o školi vaš lengere čhavore but anglune?

E Jarmila Balážová

E Jarmila Balážová tumenge andro Romano vodi kid'la avri fakti pal e Konceptija (pro-
jektos) sigato parvaliben pal o čhave pal e sociokulturno pašalipen andro sikhadipen.

12

O hiri khatar e luma

Kisitindŕa: E Lenka Nádvořníková

Mezinárodní hnutí romských žen – del o protestos mujal e Miss Roma International.
Nevi prezidentka andre Indija hiňi e Pratibha Patilová – perši džuvli pre ada postos
perdal o šovardeš berš, so hin e Indija suverenno štatos. Vaj eftavardeš Roma khatar e
Rumunsko, so dživenas le majostar paš o drom (dálnice) M50 kijo letiskos paš o Dublin,
gejele pale andre Rumunsko.

13–16

So hin učardo

E Renáta Berková:

Kampen amenge študimen Roma?

Avel nevo školno berš the avka sar sako berš, del pes duma pal o študija. Savi hin situacija, te džal pal o romane čhavore the terne manuša? Hin vareso nevo? La autorkake phenđa pre lakere phučibena o murš, so kerelas učitelis andre „cikánsko škola“, o Miroslav Dědič, the e rjaditelka khatar e organizacija Nová škola e Kamila Murphy, e Jana Horváthová, e džehi khatar e Rada vlády pro záležitosti romské komunity the e Iveta Němečková khatar o Ministerstvo školství.

17–19

O vakeriben

E Marie Benešová:

Pre kolonáda le Pavloha Markoha

Le režiseris, vičinen les Pavel Marek, interesinel e romaňi problematika. Pre festivalis andro Karlovy Vary, kaj sikhada peskero nevo dokumentarno filmos Houslový rytíř, amenca šukares vakerelas pal o filmi, pal o dživipen, pal o Roma... O lavutaris Marek Balog, angluno hercos andro filmos Houslový rytíř, kerelas jekhetanes le režiseriha le Pavloha Markoha pro filmos, ta kada dokumentos šaj sikhavel feder o romano vodi.

20–21

E reportaža

O Lukáš Houdek:

Khatar e cikánsko škola kijo Haleluja

E reportaža amen akanaanela pal o Roma pre Ukrajina. Andro buter sar šel ezereškero foros Užhorod bešen vajkeci ezera Roma. Dživen andro šov romane tabora (gavora) pro agorutno kotera andro foros pro agor foroske. Amen pal lende džaha andro taboris Radvanka.

22

E literatura

Kisitind'a e Lenka Nádvorníková

Romano literatos o Andrej Giňa hino khatar e vichodno Slovensko, buter berša andro dživipen dživelas pro Čechi. Čechika čhibaha chudla te irinel the peskere perše paramisa. O tekstos leske na has but pre dzeka, ta chudla andre te irinel the o romane lava, peršo irinelas romanes ča o dialogi. Andro berš 2003 chudla vaš o sbírka (sthode paramisa) e literarno cena khatar o Open Society Fund.

23

E Eva Davidová:

Sostar varekana o Roma dživenas, the so džanenas te kerel

Andre adadživeseskero koter pal o romane buta tumenge e autorka phenela pal o korytara, košíkara, pal o Roma, so kerenas o metli the o rohoža, šukar palíci, the tiš pal o manuša, so kerenas o valki (cehli, so pen na thoven andre bov). But ale buta džanen o Roma the adadžives.

24–25

O kulturne skľenčini

Kisitind'a: E Radka Steklá

O kulturne skľenčini tumenge adadžives sikhavena duj gende: Gypsy taxi – Ciganski taxi le americke autoristar, vičinen les Paul Polansky, the irinel pal oda, sar has ochto berša maškar o kosovske Roma, the e gendí Ó Matko Lakšmí, dej dar! E autorka e Hana Preinhaelterová hiňi bengalistka, the lakeri gendí hiňi pal oda, sar vakeren lengere Devlenca o džuvla andre Bengalsko u sar lenge den paťiv.

26

O športos:

E Stanislava Ondová:

O hendikepos nane nič

Šaj kerel mištes mentalno nasvalo manuš o športos, u varekana feder sar o saste manuša? E Květa Telvákova khatar o vichodne Čechi oda sikhada the sikhavel. Lakera trenerkatar, sava vičinen Svobodová, džanena so kempel pre kada receptos.

27

Amare jakhenca

O Tomáš Bystrý:

E jagori, abo e brigáda?

E rubrika Amare jakhenca dikhel pal o prazdňini, pal o tabora, brigadi... Genena, so pal o linaj duminen varesave terne manuša.

28

E Rena Horvátová:

Lačo politikos nane maj kisno

Bišthešov beršengeri, e Denisa Berousková Pechová hiňi khatar o Kolínos, odoj dživel, kerel buti pre sociálno odboris andro manušengero jekhetaňiben Prostor. Tiš phirel paš o sudos te kempel le Romenge te prethovel o lava andre romaňi čhib. Upreder mekh phirel imar dujto berš pre politologija pre Vysoká škola politických a společenských věd v Kolíně.

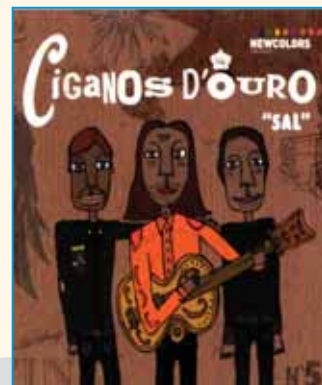
29

Le bašavibneskeri recenzija

O Vladimír Vlasák:

E pyrenejsko lači kedva le Ciganos d'Ouro

Pre kadaberšeskero pražsko festivalis Khamoro labolas e portugalsko kapela Ciganos d'Ouro. Eňa muzikanta bašaven elegantno, jagali the romanticko muzika, the jekhetaňaren o portugalsko-špaňelske the arabske motiva. Pal lengero agorutno albumos „Sal“, savo kempel te šunel, džanena buter andre recenzija.

TIRÁŽ:

Romano vodi
romská duše

Ročník: V
Číslo: 7-8/2007
Vychází: 21.8. 2007
Cena: 20 Kč
Předplatné: 18 Kč

Vydavatel:
ROME A, o. s.
Nad Primaskou 38,
100 00,
Praha 10

Vychází za podpory
Ministerstva kultury ČR
IČO: 266 13 573

Adresa redakce:
ROME A, o. s.,
Žitná 49, 110 00, Praha 1
tel./fax:
257 329 667, 257 322 987
e-mail:
romea@romea.cz
internetová adresa:
www.romea.cz

Šéfredaktor: Jarmila Balážová / Sekretariát: Rena Horvátová /
Internetové vydání: Zdeněk Ryšavý / Fotograf: Pavel Kubeš /
Grafická úprava: Jiří Miňovský Romské překlady: Eva Danišová /
Inzerce: Zdeněk Ryšavý / Předplatné: Rena Horvátová /
Redakční rada: Robert Bledý, Eva Danišová, Eva Davidová, Vladimír Červeňák, Jan Rác.
Osvit a tisk: Studio WINTER, s. r. o. Rozšiřuje: Dub, s. r. o.
Periodicita magazínu: měsíčník
Registrační číslo MK ČR: E 14163

© Marie Benešová, 2007

Michal Šaray, tanečník, choreograf. Vedoucí tanečního souboru M-Dance, který vystupuje i v právě běžícím snímku Alice Nellis Tajnosti.

